

ÖNLEYİCİ KOLLUK HİZMETLERİ BAĞLAMINDA POLİS VAZİFE VE SELAHİYET KANUNU'NA GÖRE POLİSİN DURDURMA YETKİSİ

Dr. Nevzat SÖNMEZ*

ÖZET

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu (PVSK) çerçevesinde polisin yetkilerinden olan ‘durdurma yetkisi’ konusunda yapmış olduğum bu araştırmada öncelikli olarak konuyla ilgili olarak kaynak taraması yapılmış, ilgili mevzuat hükümleri incelenmiş ve mesleki tecrübe de eklenerek uygulama kısmıyla birlikte bir çalışma yapılmıştır.

Polisin temel görev ve yetki kanunu kabul edilen 4 Temmuz 1934 tarih ve 2559 sayılı PVSK'nın 1 inci maddesi; *“Polis; asayişi, amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder. Yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun ve nizamnamelerin kendisine verdiği vazifeleri yapar”* hükmü ile polislik mesleğini kapsamlı ve güzel bir şekilde tanımlarken, aynı zamanda temel görevlerini ve toplumsal rolünü de belirtmiştir. Çağın değişen ve gelişen şartlarına göre bütün kanunlarda değişiklikler olduğu gibi PVSK’da da 2007 yılında yapılan genel seçimlerden önce 5681 sayılı kanunla değişiklikler yapılmış ve aynı zamanda ilave hükümler de eklenmiş olup bunlardan birisi de 4/A maddesidir.

Bu çalışmadaki temel dayanak noktamız 02/06/2007 tarih ve 5681 sayılı kanunun 1. maddesi ile PVSK’ya eklenen *“Durdurma ve Kimlik Sorma”* kenar başlıklı 4/A maddesinin durdurma ile ilgili hükümleri olmuştur. Bu çerçevede önce polisin genel olarak görevlerine değinilecek ve bu bağlamda polisin durdurma yetkisi incelenecektir.

Daha önce polisin üstü kapalı olarak varmış gibi kullandığı durdurma ile ilgili olarak 2007 yılından önce açıkça herhangi bir kanuni düzenleme olmadığından, ilk yasal düzenleme olması açısından PVSK 4/A maddesi yerinde ve Anayasa hükümlerine uygun bir düzenleme olmuştur. Böyle bir düzenleme durdurma ile ilgili eksikliği tamamladığı gibi yapılan bir takım eleştirileri de bir bakıma en aza indirmiştir.

---

* Polis Akademisi-Kayseri PMYO.

Polisiye hizmetlerin çoğunda olduğu gibi durdurma konusu da, insanların temel hak ve özgürlük alanlarıyla doğrudan ilgilidir. Suçla mücadelede polise verilen her bir yetki durumunda hak ve özgürlüklere de müdahale söz konusu olabilmektedir. Devamlı vatandaşla iç içe olan polisler açısından, yapılan diğer hukuki düzenlemelerin yanında durdurma hususundaki düzenlemelerin de kanun seviyesinde yapılması, temel hak ve hürriyetlerin kullanılması ve sınırlandırılması çerçevesinde polis-vatandaş ilişkilerinde kanunî kolaylıklar sağlarken aynı zamanda, durdurma yetkisinin kanuni bir düzenleme ile hukuki alt yapıya kavuşması bu konudaki büyük bir kanuni boşluğu doldurmuş ve bu konudaki karışıklıkları da en aza indirme çabasını göstermiştir.

Hukuk devletinin evrensel temel niteliklerinden olan temel hak ve özgürlüklerin Anayasal güvence altına alınmasından ve Anayasada geçen bu hakların sadece kanunla sınırlanabileceği yine Anayasa hükmü ile sabitlendiğinden, polisin durdurma yetkisinin kanunla düzenlenmesi Anayasaya uyum açısından da hukuk devleti ilkelerine uygun, yerinde bir düzenleme olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kolluk, PVSK, Durdurma, Polisin Görev ve Yetkileri.

GİRİŞ

Bu çalışmanın temel amacı, 02.06.2007 tarihinde 5681 Sayılı Kanun'un birinci maddesi olarak TBMM'de kabul edilen ve polise durdurma ve kimlik sorma yetkisi veren Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nun (PVSK) 'Durdurma ve kimlik sorma' kenar başlıklı 4/A maddesinde hüküm altına alınan hususlardan durdurma yetkisi ile ilgili ne gibi yenilikler getirildiğini ortaya koymaktır.

2007 PVSK değişiklikleri ile polise, bir kısmı yeni, bir kısmı ise yenilemiş olan bir takım yetki ve görevler verilmiştir. Bunlar; "Durdurma ve Kimlik Sorma" kenar başlıklı 4/A maddesi (Değişik Madde: 02/06/2007-5681 S.K./1.Mad), "Parmak İzi ve Fotoğrafların Kayda Alınması" kenar başlıklı 5 inci maddesi (Değişik Madde: 02/06/2007-5681 S.K./2.Mad), "Önleme Araması" kenar başlıklı 9 uncu maddesi (Değişik Madde: 02/06/2007-5681 S.K./3.Mad), "Zor ve Silah Kullanma" kenar başlıklı 16 ncı maddesi (Değişik Madde: 02/06/2007-5681 S.K./4.Mad), "Adli Görev ve Yetkiler" kenar başlıklı Ek Madde 6 ncı maddesi (Değişik madde: 02/06/2007-5681 S.K./5.mad) olarak düzenlenmiştir. Bu makalede, 2007 PVSK değişikliklerinden olan 'Durdurma ve kimlik sorma' kenar başlıklı PVSK'nın 4/A maddesinin durdurma ile ilgili hükümlerinin polise ne gibi yenilikler getirdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. PVSK'ya göre polisin

görev açısından adli ve önleme görevleri olmak üzere iki ana başlıkta toplanan görevleri vardır. Genel olarak adli görevler CMK'da, önleyici görevler de PVSK'da düzenlenmiştir.

Bütün ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de her zaman polislerin yapmış olduğu görev ve kullandığı/kullanamadığı yetkiler tartışma konusu olmuştur. 2004 yılında kabul edilip 2005 yılında yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ile polisin görev ve yetkileri tekrar ülke gündemine taşınmıştır. Ancak bu konuyu gündeme getiren, kamuoyuyla birlikte daha çok polislerin kendileri ve teşkilatı olmuştur. Emniyet teşkilatı ve polisler yeni CMK'da, polisin daha önce kullanmış olduğu bazı yetkilerde kısıtlama olduğundan bahisle suçları önleyici görev ve yetkileri ile suçla mücadelede kullandıkları yöntem ve kuralların ellerinden alındığını çeşitli ortamlarda dile getirmişlerdir. Ayrıca yeni CMK suç soruşturma ve kovuşturmalarında polisin daha önce kendiliğinden yaptığı bir takım uygulamaları net ve kesin olarak savcının veya hâkimin iznine bağlamıştır. Bunun üzerine yapılan çalışmalar 2007 yılında genel seçimlerden önce polis açısından bir bakıma meyvesini vermiş ve PVSK'da görev ve yetki kullanımı açısından polisi bir bakıma rahatlatarak bazı düzenlemeler yapılmıştır.

Polis yetkilerinin genişletilmesinin temel sebeplerinden birisi etkinlik-haklar çatışmasıdır. Eğer daha iyi bir korunma isteniyorsa, bazı özgürlüklerden feragat edilmesi gerekir. Benzer bir şekilde özgürlüklerin müdafaası için etkili bir koruma gereklidir ve bunu sağlamak için de korumayla görevlendirilen kişiler, yeterli (etkili) yetkilerle donatılmalıdır.¹

Bu çerçevede 2 Haziran 2007 yılında 5681 sayılı kanunla PVSK'nın 3, 4, 5, 9, 16, 17 ve ek 6. maddelerinde yeniden düzenlemeler yapılmıştır. Bir bakıma 2007 yılında yapılan genel seçimlerden önce yasama organının o yasama dönemine ait çıkarmış olduğu son kanunlardan birisi PVSK'daki değişiklikler olmuştur.

Polisin temel görev ve yetki kanunu kabul edilen 4 Temmuz 1934 tarih ve 2559 sayılı PVSK'nın 1. maddesi; *“Polis; asayiş, amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder. Yardım isteyenlerle yardıma muhtaç*

¹ **RECASENS I BRUNET**, Amedeu, “Polis Güçlerinin Kontrolü”, Demokratik Toplumda Polis Yetki ve Sorumlulukları (Orijinal Adı: Police Powers and Accountability in a Democratic Society. Avrupa Konseyi Suç Sorunları Komitesi. İngilizce 1. Baskı:2000) Çeviri: Zeliha YILDIZ, Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Yayın No: 424, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayın No: 255, Ankara 2007, s.16-17.

olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun ve nizamnamelerin kendisine verdiği vazifeleri yapar” hükmü ile polislik mesleğini çok kapsamlı ve güzel bir şekilde tanımlarken, aynı zamanda polisin temel görevlerini ve toplumsal rolünü de belirtmiştir.

PVSK, yürürlük maddeleriyle birlikte 28 madde ile daha sonra 1985, 1999 ve 2005 tarihlerinde ilave edilen 10 ek maddeden ibarettir. 1934 yılında yürürlüğe giren PVSK'nın maddelerinde günümüze kadar 17 maddesinde ve ek maddelerinde birçok değişiklikler ve eklemeler yapılmıştır.

Bilindiği gibi güvenlik ihtiyacı, insanlığın bilinen tarihinden bugüne kadar daima önemini korumuş bir konudur. Güvenliğin sağlanması toplumsal bir ihtiyaç olup, toplumda huzurun ve asayişin sürekli sağlanması anlamına gelir. Genel olarak toplumun ve dolayısıyla bireylerin her türlü suça karşı korunması, temel hak ve özgürlüklerin kullanılabilceği bir ortamın sağlanması, devlet adına, devletin otorite yetkisini kullanan kamu kolluk güçleri (polis, jandarma, sahil güvenlik vb.) tarafından yerine getirilmektedir.

Toplumun güvenlik ihtiyacını karşılarken kolluk teşkilatları ve çalışanlarının sahip çıkması gereken ve dışına çıkmamayı taahhüt etmesi gerektiği temel değerler şunlardır:²

- a) Hukuk devleti ve insan hakları normlarına uygun hareket etmek.
- b) Demokratik prensiplere uygun hareket etmek.
- c) İyi yönetim prensiplerine uygun hareket etmek.

Bu çalışmada 2007 yılında PVSK'nın 'Durdurma ve kimlik sorma' kenar başlıklı 4/A maddesiyle polise verilen durdurma ve kimlik sorma yetkisinin durdurma kısmı incelenecektir. Daha önce polisin bazı görev ve yetkileri kullanabilmek için zımnem varmış gibi kullandığı durdurma ile ilgili olarak 2007 yılından önce açıkça ve net bir şekilde herhangi bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Kamu düzeni açısından suç ve suçluyla mücadeleyi etkin kılmak amacıyla, 'kişilerin kolluk tarafından üzerinin, eşyalarının, özel kâğıtlarının ve aracının aranabilmesi için, öncelikle kişinin

---

² EGM, (2006a) Demokratik Toplumda Polis (Orijinal adı: La Police Dans Une Societe Democratique. Fransızca 1. Baskı:2000. Avrupa Konseyi Polis ve İnsan Hakları Çalışma Grubu) Çeviri: Mustafa ULUSU ve Tarık GÜLCÜ, EGM Yayın No:405, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı yayın No: 251, Ankara 2006, s.10-15.

durdurulmasını sağlayan bir yetkiye ihtiyaç olduğu³ gerçeğinden hareketle 2007 yılında durdurma ve kimlik sorma ile ilgili PVSK'ya eklenen 4/A maddesi daha önce bu konuyla ilgili yapılan eleştirileri de bir bakıma bertaraf etmiştir. Her ne kadar 1 Haziran 2005 tarih ve 25832 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 'Durdurma ve kontrol işlemleri' kenar başlıklı 27 nci maddesi polisin durdurma yetkisi ile ilgili konularda düzenleme yapmış olsa da buna dayanak oluşturacak net ve açık bir yasal düzenleme mevcut değildi. Bir bakıma bu konu, kendisine hukukî alt yapı ve dayanak oluşturacak kanundan daha önce çıkmış bir yönetmelik hükmüyle düzenlenmiş gibi bir durum var idi.

Polisiye hizmetler çoğu zaman insanların temel hak ve özgürlük alanlarıyla ilgili oldukları için, 1982 Anayasası'nın 'Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması' kenar başlıklı 13. maddesindeki; 'Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir.' Hükmüne istinaden yapılacak hukukî düzenlemelerin kanun seviyesinde yapılması konunun ruhuna ve Anayasa hükümlerine de daha uygun olacaktır. Bundan dolayı kişilerin temel hak ve özgürlük alanlarını kısıtlayıcı bir durum oluşturan durdurma yetkisinin de yasal bir düzenleme ile hukukî alt yapıya kavuşması, öncelikli olarak bu konudaki büyük bir kanuni boşluğu doldurması açısından önemli bir gelişme olmuştur. Bu açıdan bu çalışmadaki esin kaynağımız ve temel dayanak noktamız 02/06/2007 tarih ve 5681 sayılı kanunun 1. maddesi ile PVSK'ya eklenen "Durdurma ve Kimlik Sorma" kenar başlıklı 4/A maddesi olacaktır.

Kolluk olarak polisin "kimlik sorma" yetkisi de PVSK'nın 02.06.2007 tarihli ve 5681 sayılı Kanun'un birinci maddesiyle değiştirilmiş bulunan 4/A maddesi hükmüyle düzenlenmiştir. Kanun'un 4/A maddesi hükmünde birden fazla yetkinin birlikte veya ardı ardına düzenlemiş olmasından, polis uygulamalarında her durdurulanın aynı zamanda aranmasının veya kendisine başkaca tedbirlerin de uygulanmasının zorunlu olduğu veya yine her durdurulanın kimlik sorma işlemine tabi tutulmasının zorunlu olduğu gibi bir sonuç çıkarılmamalıdır. Düzenlemenin bu şekilde yapılmış olması takip edilen kanun yapma tekniği gereğidir. Gayet doğaldır ki hal böyle olmakla birlikte ihtiyaç varsa ve şartları oluşmuşsa durdurulan bir kişi veya aracı

³ **ERYILMAZ**, Mesut Bedri, Türk ve İngiliz Hukukunda ve Uygulamasında Durdurma ve Arama, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003, s.139

aranabilir veya kendisi hakkında yine ihtiyaç varsa ve şartları oluşmuşsa başkaca tedbirlere başvurulabilir veya nihayet ama yine mevzuatımızda öngörülmüş bulunan şartlar dahilinde kimliği de sorulabilir. Bu çalışmanın konusuna dahil olmadığı için 4/A maddesinin “kimlik sorma”ya ilişkin sekizinci ve devamı fıkraları hükümleri burada incelenmemiştir.

Bu çerçevede önce polisin genel olarak görevlerine değinilecek ve bu bağlamda durdurma yetkisi incelenecektir.

1. Polisin Genel Olarak Görevleri⁴

Polisin görevleri konusunda çeşitli yönlerden tasnifler yapılmıştır. PVSK'nın 2 nci maddesindeki ayırma göre polisin suç öncesi ve suç sonrası olmak üzere iki çeşit görevi vardır. Suç öncesi görevleri, suç işlenmeden önce suça engel olmak bakımından alınan tüm tedbirleri kapsar. Suç sonrası görevleri ise, suç işlendikten sonra suçun tespiti, şüphelilerin ele geçirilmesi ve o suçla ilgili maddi delillerin araştırılıp adli makamlara gönderilmesi safhasıdır.

Kolluğun asli görevleri olarak kavramlaştırılabilecek görevleri çok genel bir ayırım ile önleme ve yakalama olarak belirtilebilir. Bunlar idari ve adli veya suç öncesi ve suç sonrası görevler olarak da kavramlaştırılabilmektedir. Ancak yasal olarak genel kolluğa yardım veya sosyal yardım görevinin de verildiği görülmektedir⁵.

ETK'nın 8 ve 9 uncu maddeleri polisi görevleri bakımından, adli, idari ve siyasi olmak üzere üç kısma ayırmıştır. Bu ayırmadan da anlaşılacağı üzere toplumun genel intizamını sağlayan ve suç öncesi alınacak tüm önlemler polisin idari görevlerini; suç işlendikten sonraki yaptığı çalışmalar ise adli görevleri ve devletin genel emniyetine yönelik olarak alınacak tüm önlemler ise siyasi görevlerini içerir.

Genel idari kolluk, kamu düzen ve güvenliğinin sağlanması ve korunması amacıyla hareket eden ve sivil otoriteye bağlı bir kolluktur. Ülkemizde de kamu düzeninin sağlanması ve korunmasından İçişleri Bakanlığı sorumlu ve yetkilidir.

ETK'nın 1 inci maddesi çerçevesinde İçişleri Bakanlığı, ülke genelinde emniyet ve asayiş hizmetlerini kendisine bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı aracılığıyla

⁴ SÖNMEZ, Nevzat, Polisin Görev ve Yetkileri, Polis Akademisi Başkanlığı yayımları, Cem Web-Ofset, Ankara 2009, s.12-17

⁵ AYDIN, Ahmet Hamdi, Türk Kamu Yönetimi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009, s.38

yerine getirir. İl ve ilçe seviyesindeki emniyet ve asayiş hizmetleri, İçişleri Bakanlığı adına, vali ve kaymakamların yetki ve sorumluluğunda yürütülmektedir.

Kural olarak bütün genel idari kolluk teşkilatları, mülki idare amirlerinin emri altındadır ve önleyici kolluk görevlerinin yerine getirilmesinden mülki idare amirlerine karşı sorumludurlar.

İl İdaresi Kanununa göre vali ve kaymakamlar, il ve ilçe sınırları içerisinde kamu düzen ve güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ve bozulan kamu düzeninin yeniden kurulması konusunda birinci derecede sorumlu kılınmıştır.

Bu nedenle il ve ilçe sınırları içerisinde görev yapan bütün genel ve özel kolluk kuvvetleri, vali ve kaymakamların emri altındadır. Vali ve kaymakamlar, mülki sınırları içerisindeki kamu düzen ve güvenliğini sağlamak için gerekli karar ve tedbirleri almak ve bunları uygulamak konusunda tam yetkilidirler.

Kamu düzeni, toplumun dirlik ve düzeninin sağlanmasını, devletin ve devlet kuruluşlarının korunmasını hedef tutan her şeyi ifade eden, bir başka deyimle toplumun her sahadaki düzeninin temelini oluşturan bütün kuralları kapsayan bir kavramdır⁶. Kamu düzenini sağlama idare için bir zorunluluktur.

Bu bağlamda önleyici kolluk, kamu düzeninin sağlanması, korunması ve bozulduğunda tekrar eski haline getirilmesi amacıyla bireylerin toplum içindeki tutum ve davranışlarının düzenlenmesi, gözetilip izlenmesi ve aykırı eylem ve durumların gerektiğinde kuvvet de kullanılarak önlenmesi, engellenmesi ve kaldırılmasıdır. Önleyici kolluk hizmetlerinin önleyicilik ve koruyuculuk, tek taraflılık, devredilemezlik, zorunluluk, kısıtlayıcı ve yasaklayıcı olma gibi özellikleri vardır.⁷

Önleyici kolluk hizmetlerinin en önemli özelliği önleyici ve koruyucu olmasıdır. Burada esas amaç, kamu düzenini korumak, suç işlenmesini ve toplumu tehdit eden tehlikeleri meydana gelmeden önlemektir. Önleyici kolluk hizmetleri adına yapılacak düzenleme ve alınacak tedbirler tek taraflı olup, idari makamlarca doğrudan doğruya belirlenir. Suç işlenmiş veya tehlike gerçekleşmişse, artık kamu düzeni kısmen bozulmuş demektir.

---

⁶ AYM. E:1963/128, K:1964/8, AYMKD sy.2, s.38.

⁷ **KIRATLI**, Metin, Koruyucu İdari Hizmetler, TODAİE Yayını:135 Ankara 1973, s.34-35.

Bundan sonra yapılan hizmet ve faaliyetler, adli kolluğun kapsamı alanına girer.

Kolluk hizmetleri devletin en temel ve asli görevlerinden biridir. Devleti küçültüp klasik görevlerine döndürsek bile iç güvenlik hizmetleri devletten soyutlanamaz. Bu durum önleyici kolluk hizmetlerinin devredilmezlik özelliğini oluşturmaktadır. Önleyici kolluk hizmetleri sınır koyma, yasak getirme gibi devlet müdahalesi niteliği taşıdığından kısıtlayıcı ve yasaklayıcı özelliklere sahiptir⁸.

Polise görev veren yasaların başında PVSK gelmektedir. Genel kolluk olan polisin genel olarak görevleri PVSK'nın 1 ve 2 nci maddelerinde düzenlenmiştir. PVSK'nın 1. maddesinde *'Polis, asayişi amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın arz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder.*

Yardım isteyenlerle, yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun ve nizamnamelerinin kendisine verdiği vazifeleri yapar' hükmü bulunmaktadır.

PVSK'nın 2. maddesine göre, polisin genel emniyetle ilgili görevleri ikiye ayrılır. Bunlar:

A) Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce **bu kanun** hükümleri dairesinde önünü almak, (Burada geçen **bu kanun** hükümlerinden kasıt PVSK'dır.)

B) İşlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (Yeni adıyla Ceza Muhakemesi Kanunu) ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak.

PVSK'nın 1. maddesi ile 2. maddesinin (A) bendi polisin önleyici görevlerini düzenlemiştir. Suç önleme ise, şiddet ve madde kullanımına zemin hazırlayan şartları yok etmek, güvenlik bilincini geliştirmek ve toplumdaki hayat kalitesini olumlu yönde etkilemek amacıyla gösterilen tavır ve davranışlarda bir artış sağlamaktır.⁹

⁸ GÜNDOĞAN Kadir / KOÇ Cihan / ÖZBUDAK Coşkun, Kolluk Hukuku, Ankara 2007, s.62-63.

⁹ EGM, (2006b), Suçun Önlenmesinde Polisin Rolü (Orijinal adı: The Role of the Police in Crime Prevention. İngilizce 1. Baskı:2002) Çeviri: Tarık Ziyad GÜLCÜ, EGM Yayın No:412, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı yayın No: 253, Ankara 2006, s.21.

PVSK, genel kolluğun görev ve yetkileri bakımından ortak bir kanundur. PVSK'da hüküm altına alınan önleyici görevlerin konularını temel başlıklar altında belirlemek, önleyici polislik görevinin de esaslarını ortaya koyacaktır. PVSK'ya göre polisin önleyici kolluk hizmetleri çerçevesinde görevleri şunlardır: Genel güvenlik ve asayiş sağlaması, konut dokunulmazlığını koruması, halkın ırz, can ve malını koruması, toplumun istirahatını sağlaması ve yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmesi.

Bu bağlamda ağırlıklı olarak polisin, idari (önleyici) polislik faaliyetleri PVSK kapsamında değerlendirilmektedir. Polisin adli görevleri ise CMK kapsamındadır. İdari (önleyici) kolluk faaliyetleri, suçun meydana gelmesini önlemek, önceden haber alarak etkin müdahaleyi sağlamak, mevcut kamu düzenini korumak amacıyla kolluk kuvvetleri tarafından alınan önleyici, caydırıcı, koruyucu güvenlik tedbirleridir. İdari kolluk faaliyetlerinin en belirgin özelliği önleyici nitelikte olmasıdır.¹⁰ Suç önleme her zaman polislik görevinin temel parçası olmuştur fakat önlemeye öncelik tanınmadığı zaman polis, hizmet ettiği toplumdaki gittikçe uzaklaşır.¹¹

Gerek PVSK gerekse diğer hukuki mevzuat bağlamında polisin önleyici nitelikteki görevlerini altı ana başlık altında toplamak mümkündür.

1.1. Genel Emniyet ve Asayiş Görevleri

Toplumun güvenliğinin sağlanmasında polise büyük sorumluluklar düşmektedir. Devlet olarak örgütlenmiş toplumlarda, halkın dirlik, düzen, huzur ve güvenliğini sağlama görevi polise verilmiştir.

PVSK'nın 1. maddesinde bu husus; "Polis, asayiş, âmme, şahıs tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur, halkın ırz, can ve malını muhafaza, ammenin istirahatını temin eder." ifadesiyle ilk fıkrada asayiş başta olmak üzere toplumun ve kişilerin güvenliği, ana ilke olarak belirtilmiştir.

Polis Vazife ve Selahiyeti Tüzüğü'nün (PVST) 1. maddesinde de "Asayiş, amme, şahıs tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korumak, halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatını temin etmekle mükellef olan polis bunlara karşı herhangi bir şekilde vuku bulacak tecavüz ve sarkıntılığı men etmeye ve şüphelileri yakalamaya ve haklarında kanunen yapılması gereken işlemleri yapmaya mecburdur" hükmüyle aynı konu dile getirilmiştir.

¹⁰ **KARAGÖZ**, Ahmet, Özel Güvenlik Hukuku, Ulus Basım Yayın, İstanbul 2006, s.23.

¹¹ EGM (2006b), s.29.

PVSK'nın ikinci maddesinde polise; kanunlara, tüzüklere, hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önünü almak, mani olmak görevi verilmiştir. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere polisin asli görevi suçun oluşumuna engel olmak ve bu amaçla gerekli önleyici tedbirleri almaktır. Polis tarafından yürütülen genel güvenlik ve önleyici hizmetler bütün devletler için vazgeçilmezdir.

Emniyet, devlete, topluma, kişilere, mal ve eşyalara yönelik sabotaj, tehlike ve kazaları önlemek için alınan hukuka uygun önlemlerin tümünü ve bu önlemlerin alınmış bulunduğu hali belirtir. Asayiş ise, hukuka uygun ve gerekli önlemlerin alınması sonucu; Devlete, topluma, kişilere, mal ve eşyalara yönelik tehlike, kaza ve sabotajların söz konusu olmadığı bir ortamı; düzensizlik ve karışıklıkların önlendiği, hayatın normal akışının sağlandığı hali; dirlik ve düzenin varlığı konusunda kamuda yaratılan yerleşik ve yaygın inancı ifade eder.¹²

PVSK'nın hükümleri birlikte değerlendirildiğinde polisin temel ve esas önleyici görevinin kamu düzenini sağlamak ve korumak olduğu anlaşılacaktır. Daha önleyici bir modele yönelmek asla kolay olmamıştır. Önleyici polisliği eleştiren reaktif, hiyerarşik polisliğin temelinde önleyici polisliğe karşı eleştiri yatmaktadır.¹³

1.2. Adli Görevler

Suç işlendikten sonra polisin adli görevi başlar. Aynı polis memuru suç işlenmeden önce önleme göreviyle hareket ettiği halde, suç işlendikten sonra yaptığı işlemlerde adli polis sıfatıyla hareket eder. Adli polis, işin aydınlatılması, suçluların aranması ile görevli olup, acele hallerde kendiliğinden, yani savcı tarafından görevlendirilmeden harekete geçebilir. Suç ile ilgili araştırmalar savcı adına yapılır. Polisin adli görevini yerine getirebilmesi için, suç kavramını ve ceza kanunlarında suç olarak düzenlenmiş bulunan tipleri suçun unsurlarını çok iyi bilmesi şarttır. Adli görev ve yetkilerin bir kısmı 2007 yılı değişikliği ile PVSK'nın ek 6. maddesinde de düzenlenmiştir.

Adli kolluk; 3201 sayılı ETK'nın 8, 9 ve 12. maddeleri, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun (JTGYK) 7 nci maddesi, 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 8. maddesi ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik

¹² Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği m. 3/a(1) ve (2).

¹³ EGM (2006b), s.33.

Komutanlığı Kanununun 4. maddesinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapan güvenlik görevlilerini ifade eder.

Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adli kolluğa yaptırılır. Adli kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının adli görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir.

Adli görevleri yerine getirmek ve bu konularda soruşturma yapmak üzere;

a. Emniyet Genel Müdürlüğünce, asgarî tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde,

b. Jandarma Genel Komutanlığınca, asgarî tam teşekküllü bir jandarma karakolu bulunan yerlerde,

c. Sahil Güvenlik Komutanlığınca, asgarî sahil güvenlik bot komutanlıklarının bulunduğu yerlerde,

d. Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğünce, gümrük muhafaza müdürlüğü ile müstakil bölge ve kısım âmirlikleri bulunan yerlerde,

mevcut imkanlar ölçüsünde yeterince adli kolluk personeli görevlendirilir.¹⁴

Adli kollukla ilgili düzenleme ve uygulamalarda aşağıdaki genel esaslara uyulur:¹⁵

a. Cumhuriyet savcıları, adli görevlere ilişkin emir ve talimatlarını öncelikle adli kolluk sorumlularına veya adli kolluk görevi ifa eden diğer birim âmirlerine verir.

b. Adli kolluk, bağlı bulunduğu kolluk teşkilâtının bir parçası olup, öncelikli görevi, karşılaştığı suçun işlenmesini önlemektir.

c. Cumhuriyet savcılarınca, adli görevler ile ilgili emir ve talimatlar zorunluluk bulunmadıkça, kolluk birimlerinin aralarındaki işbölümü ile kolluk teşkilâtlarının görev ve yetki alanları gözetilerek verilir.

d. Adli kolluk, adli görevlerin haricindeki hizmetlerde üstlerinin emrindedir.

e. Adli kolluk görevlilerine, adli görevi bulunmayan üstleri tarafından, yürütülen soruşturma ile ilgili emir ve talimat verilemez. Gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi hâlinde, diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür. Bu durumda, kolluk görevlileri

¹⁴ Adli Kolluk Yönetmeliği, m. 4.

¹⁵ Adli Kolluk Yönetmeliği, m. 5.

hakkında, adlî görevleri dolayısıyla Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır.

f. Adlî kolluk görevlileri, kadrolarında yer aldıkları birimlere mevzuatla verilmiş ve adlî görev kapsamı dışında kalan diğer görev ve hizmetleri de yerine getirirler.

g. Adlî kolluk görevlilerinin özlük hakları, bağlı oldukları teşkilât tarafından yürütülür.

1.3. Devletin Yürütme Gücüne Yardım Görevleri

Polis doğrudan doğruya yürütme organı kapsamında hükümetin bir bakanlığı olan İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır. Ülkenin genel olarak emniyet ve asayiş hizmetlerinden İçişleri Bakanı sorumlu olup, İçişleri Bakanı bu görevini kendisine bağlı genel kolluk kuvvetleri vasıtasıyla yerine getirir. Doğrudan doğruya kuvvet kullanılması gereken hallerde, devletin diğer makamları yeterli güce sahip değılseler, bir kararın yerine getirilmesi için polis onlara yardım eder. Bu şekilde bir yardım gerekirse ilgili makam polisten yazılı olarak istekte bulunmalıdır. İstekte uygulanması istenilen tedbirin sebebi ve hukuki dayanağı da belirtilmelidir. Kolluğun böyle bir yardımda bulunması kişi özgürlüğünü kısıtlayan bir işlem yapılmasını gerektirirse, özgürlük kısıtlamasının hukuka uygun olduğuna dair bir hakim kararı da alınmalıdır.

1.4. Önleme Görevi

Önleyici veya idari ya da suç öncesi kolluk, suç ve suçlunun ortaya çıkmaması ve kamu düzeninin bozulmaması için gereken önlemleri alır ve önleyici görevler yapar.¹⁶

Kolluğun önleme yetkisinin amacı ileriye yöneliktir. Herhangi bir tehlike olmadan önce önlenecektir. İnfaza yardım ile bastırma görevi bir tarafa bırakılacak olursa, kolluğun "suç öncesi görev" ve "suç sonrası görev" olmak üzere iki büyük görevi vardır. Polisin önleme görevi; hükümet emirlerine, hukuk normlarına ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce önünü almak şeklinde tanımlanmıştır.¹⁷ Önleme görevi suç işleninceye kadar olan safhalardan oluşur. Polisin önleme görevlerinin bir kısmı doğrudan doğruya konusu suç teşkil eden fiil ve hareketlere karşı tedbirlerden oluşurken, diğer bir kısmı ise, konusu suç teşkil etmediği halde, kamu düzenini ve asayışı temine yönelik tedbirlerdir. Bu görevler sürekli olabildikleri gibi, belli zamanlarda ifa edilen görevler de olabilir.

¹⁶ AYDIN, 2009, s.38

¹⁷ PVSK / m. 2, PVST / m. 1.

Polisler giderek suçu önlemeye yatırım yapmaktadırlar. Suç önleme üzerinde yapılan tartışmalar kuvvetli olsa da, bunun hayata geçirilmesi o kadar da kolay olmamıştır. 1998 yılında yapılan ve suç önlemede polisin oynadığı role değinen Montreal Konferansı'nda suç önlemeyi kurumsallaştırma konusunda çaba harcansa da, polisin önleyici rolünün sorun çıkarmakta olduğu ve bir çok yönden polis teşkilatlarını zora soktuğu dile getirilmiştir.¹⁸

1.5. Olayları Bastırma Görevi

Suçun önlenmesi ve bastırılması kolluğun en temel görevlerindedir¹⁹. Önleme görevi çerçevesinde yürütülen çabalara rağmen suç işlenebilir veya olaylar meydana gelebilir. Olayın boyutlarının büyümemesi veya failerin suçüstü yakalanması için polisin bastırıcı görevi vardır. Kavga çıkması, kanunsuz toplantı yapılması ve benzeri hallerde polis müdahale ederek olayları bastırır. Toplumsal olaylar ve spor karşılaşmalarında taşkınlık yapanlar ve olay çıkaranları etkisiz hale getirme örnek olarak verilebilir.

1.6. Sosyal Yardım Görevleri

Polisin kişilere yardım görevleri, toplum hayatımızda polisten beklenen ve büyük önemi olan bir husustur. Bu hususu PVSK'nın 1.maddesini çerçevesinde ele almak gerekir. Zira polisin yardım görevi bu maddenin ikinci fıkrasında "Yardım isteyenlere, yardıma muhtaç olan çocuk, hasta ve acizlere yardım eder." hükmüyle düzenlenmiştir. Kolluk, yasal görevi gereği, yardıma muhtaç olan ve yardım isteyen çocuk, yaşlı, hasta vs. gibi kişilere yardım eder²⁰.

PVSK, klasik kolluk faaliyetleri olan suç önleme ve aydınlatma yanında, yardım isteyenler ile yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere yardım görevlerine de yer vermiştir. Polisin yardım görevi, çağdaş demokratik devletlerin temel özelliklerinden olan ve Anayasanın 2. maddesinde ifadesini bulan 'sosyal devlet' ilkesinin bir gereğidir. 1934 tarihli PVSK, sosyal devlet ilkesinin henüz anayasalara girmediği ve henüz İHEB ile AIHS'nin gündemde olmadığı dönemlerde bu ilkeyi uygulamaya geçiren bir yasa özelliği taşımaktadır. PVSK'nın bir çok maddesi değişikliğe uğramasına

¹⁸ EGM, 2006b, s.51.

¹⁹ **YENİSEY**, Feridun, "Arama ve El Koyma: Önleme Aramaları ve Uygulamadaki Sorunlar", TCK-CMK-Kabahatler Kanunu ve İlgili Yönetmeliklerin Uygulamalarının Değerlendirilmesi Semineri Tebliğleri, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın No:33, Ankara 2006, s.109

²⁰ **AYDIN**, 2009, s.39

rağmen polisin sosyal yardım görevini ifade eden 1. maddesi çıkarıldığı 1934 yılından bu tarafa hiçbir değişikliğe uğramamıştır.

Yine PVST'nin 1 inci maddesinde bu husus daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu maddeye göre;

- “Yolda hastalanarak veya bir kaza vesair bir arızaya duçar olarak (başka bir nedenle) düşüp kalan veya yerine gitmeye kuvveti olmayan kimseleri uygun taşıtlarla oturdukları yere göndermeye ve acele tedaviye muhtaç olanları ilk tıbbi yardım ve imdat merkezlerine veya en yakın eczaneye, doktor muayenehanelerine veya işin göstereceği ihtiyaca göre kabile (ebe) muayenehanelerine ve emsali müesseselere götürerek tedavi ettirmeye ve bu gibi hallerde acele olarak en yakın ailelerine haber vermeye ve görülecek lüzum üzerine beraberinde gitmeye veyahut yanlarına birer memur vermeye çalışır. Bunlardan başka, çocuk doğurmak gibi acil haller nedeniyle gelebilecek istekleri ve ihtiyaçlar dikkate alınarak en yakın yerlerde bulunan doktor, kabile (ebe) ve diğer gerek görülen vasıtaları temin eder.”

- Polis vapur, tren gibi nakil vasıtalarına yetişemeyen veya bu araçların hareket edememesi nedeniyle gidecekleri yerlere gidemeyen ve kalacak yeri olmayan ve buna maddi güçleri olmayan kimseleri barındırma çareleri arar.

- Sokaklarda dolaşan ve oturduğu yeri tarif edemeyen kimse ve çocukları ailelerine veya yakınlarına teslim eder. Yakınları bulunamayanları bakımevlerine veya belediyelere teslim eder.

- Yukarıdaki fıkrada belirtilen kişi veya çocukları almayan, kanuni sahipleri hakkında adli işlem yaparak bu acizleri mahkeme sonuçlanıncaya kadar bakımevlerine teslim eder.

- Serseri gibi dolaşan ve kimsesiz oldukları anlaşılan çocukları ve çalışmaya vücutları yeterli olmayanları bakımevlerine teslim eder.

- Polis yer ve yol sormak isteyenlere gerekli bilgileri vermek suretiyle yardımcı olur.

Ayrıca PVST'nin 24. maddesi polisin yardım görevlerinden bahsetmektedir.

Kolluğun görevlerini yerine getirmesinin sonuçları veya yararlarının başlıcaları şöyle sayılabilir²¹:

Devlete, topluma ve kişilere yönelik tehlikeler ortadan kalkar, toplumda düzensizlikler ve karışıklıklar önlenerek hayatın normal akışı sağlanır,

---

²¹ AYDIN, 2009, s.40

insanlarda dirlik ve düzenin varlığı düşüncesi egemen olur, şahısların temel hak ve hürriyetlerini kullanabilmesi mümkün olur, yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederek kişilerin memnun kalması sağlanır.

2. Önleyici Polislik Görev ve Yetkilerinin Yasal Dayanakları²²

2.1. Anayasa

Anayasamızın 'Egemenlik' kenar başlıklı 6. maddesinde ifade edilen 'Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz' hükmü çerçevesinde polisiye hizmetler ile polisin görev ve yetkilerinin de esas dayanak noktası Anayasadır. Önleyici polislik hizmetlerinin de Anayasal dayanağı Anayasamızın 'Devletin Temel Amaç ve Görevleri' kenar başlıklı 5. maddesidir. Bu maddeye göre: '*Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.*'

Bir bakıma Anayasa polise, toplumu tehlikelerden koruma görevi vermiştir. Çünkü devlet, vatandaşlarının temel haklarını korumakla görevlendirilmiştir. Polis burada demokratik hakların belirli çerçevede kullanılmasına imkân sağlamalıdır. Anayasa ve yürürlükteki mevzuata göre temel hak ve özgürlükleri kullanmak isteyen kişi ve grupların amaçlarına uygun ortamı hazırlamak polisin görevidir.

2.2. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu

PVSK, önleyici polislik yetkilerinin temel yasal dayanağıdır. PVSK incelendiğinde adındaki vazife (görev) ve salahiyet (yetki) kavramlarında da anlaşılacağı üzere polisin, hatta bütün genel kolluk kuvvetlerinin görev ve yetkilerinin düzenlendiği genel bir kolluk kanunudur. Ayrıca PVSK'nın 2/A maddesindeki 'Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce **bu kanun** hükümleri dairesinde önünü almak' hükmü de, polisin önleyici görev ve yetkilerinin yasal dayanağını ifade etmektedir.

2.3. 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu

²² SÖNMEZ, Nevzat, Polisin Görev ve Yetkileri, Polis Akademisi Başkanlığı yayımları, Cem Web-Ofset, Ankara 2009, s.19

Bu kanuna göre genel emniyet ve asayiş hizmetlerinden İçişleri Bakanı sorumludur. Bu görevini kendine bağlı genel kolluk kuvvetleri ile yerine getirir. Bu kanuna göre kolluk teşkilatı genel kolluk ve özel kolluk olarak düzenlenmiştir. Aynı kanun polise silah bulundurma ve taşıma yetkisi vermektedir. Emniyet Genel Müdürlüğünün teşkilat ve yönetim yapısı ile işleyişini gösteren temel bir kanundur.

2.4. 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun

Bu kanunun 2. maddesine göre İçişleri Bakanlığının görevleri şunlardır:

a. Bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, Anayasada yazılı hak ve hürriyetleri korumak,

b. Sınır, kıyı ve karasularımızın muhafaza ve emniyetini sağlamak,

c. Karayollarında trafik düzenini sağlamak ve denetlemek,

d. Suç işlenmesini önlemek, suçluları takip etmek ve yakalamak,

e. Her türlü kaçakçılığı men ve takip etmek,

f. Yurdun iç politikasına, il ve ilçelerin genel ve özel durumları ile ilgili değerlendirmeler yapmak ve Bakanlar Kuruluna tekliflerde bulunmak.

2.5. 5442 Sayılı İl İdaresi kanunu

Bu kanunun 11. maddesine göre:

A. Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir. Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenliğini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla Devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder, bu teşkilat amir ve memurları vali tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle yükümlüdür.

B. Memleketin sınır ve kıyı emniyetini ve sınır ve kıyı emniyetiyle ilgili bütün işleri, yürürlükte bulunan hükümlere göre sağlar ve yürütür.

C. İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindedir.

Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır. Bu hususta alınan ve ilan olunan karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66 ncı madde hükmü uygulanır.

Ç. Jandarma, polis, gümrük muhafaza ve diğer özel kolluk kuvvetlerinin bütün ast ve üstlerinin il içine münhasır olmak üzere geçici veya sürekli

olarak vali tarafından yerleri değiştirilebilir ve bundan hemen İçişleri, Gümrük ve Tekel Bakanlıklarına bilgi verir.

D. Valiler, ilde çıkabilecek veya çıkan olayların, emrindeki kuvvetlerle önlenmesini mümkün görmedikleri veya önleyemedikleri; aldıkları tedbirlerin bu kuvvetlerle uygulanmasını mümkün görmedikleri veya uygulayamadıkları takdirde, diğer illerin kolluk kuvvetleriyle bu iş için tahsis edilen diğer kuvvetlerden yararlanmak amacıyla, İçişleri Bakanlığından ve gerekirse Jandarma Genel Komutanlığının veya Kara Kuvvetleri Komutanlığının sınır birlikleri dahil olmak üzere en yakın kara, deniz ve hava birlik komutanlığından mümkün olan en hızlı vasıtalar ile müracaat ederek yardım isterler. Bu durumlarda ihtiyaç duyulan kuvvetlerin İçişleri Bakanlığından veya askeri birliklerden veya her iki makamdan talep edilmesi hususu, yardım talebinde bulunan vali tarafından takdir edilir.

3. PVSK Kapsamında Polisin Durdurma Yetkisi

3.1. Durdurmanın Tanımı ve Hukuki Niteliği

Durdurma, bir yerden başka bir yere gitmekte olan kişinin veya kişiyle birlikte aracının geçici bir süre için bekletilmesi yani 1982 Anayasası'nın 23. maddesinde güvence altına alınan seyahat hürriyetinin Anayasa'da belirtilen sebeplere uygun şekilde düzenlenmiş olan kanun (PVSK/4A) uyarınca sınırlandırılması demektir.²³ Durdurma; bir kolluk görevlisi tarafından, hareket halinde olan veya duran bir kişinin, kamuya açık bir alanda, üzerinde veya yanında suç unsuru bulunup bulunmadığını öğrenmek üzere hareket etme kabiliyetinin sınırlandırılarak geçici olarak özgürlüğünün kısıtlanması olarak da tanımlanabilir.²⁴

Durdurma, seyahat özgürlüğünü kısıtlayan bir işlem olduğu için kanunla düzenlenmelidir.²⁵ Durdurma, kişinin Anayasada sağlanan seyahat özgürlüğüne dokunma ile ilgilidir. Durdurma, durdurulan şahsın bir yandan

²³ YENİSEY, Feridun, "Faili tekrar tanımaya yarayan önleme ve koruma tedbirleri: Durdurma, Kimlik Sorma, Kimlik Tespiti, Parmak İzi Alma, Fotoğraf Çekme ve Fizik Kimliğin Tespiti", MUYEP Tebliğleri-II, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, yayın No:43, Ankara 2008(a), s.6

²⁴ ERYILMAZ, Mesut Bedri, "Önleme Araması ve Uygulamada Karşılaşılan Problemler", TCK-CMK-Kabahatler Kanunu ve İlgili Yönetmeliklerin Uygulamalarının Değerlendirilmesi Semineri Tebliğleri, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın No:33, Ankara 2006, s.212

²⁵ YENİSEY vd., Suça Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım Eğitici El Kitabı, Ankara 2010, s.26

kendisini serbest hissedebilmesi fakat diğer yandan polisin izni olmadan oradan ayrılamayacağı düşüncesi içerisinde olmasıdır. Durdurma, fiilen denetim altına alma işlemi olmadığından, yakalama değildir. Durdurma, arama ve el koyma da değildir. Çünkü arama hakim kararı ya da yetkili merciin yazılı emrine bağlıdır.²⁶

İngiliz hukukunda da arama için durdurma, kişinin veya aracının özgürlüğünün belli süreyle kısıtlanmasını beraberinde getirir. Araç veya kişinin aramanın icrası için durdurulduğu yerden veya yakınından başka yerlere götürülmemesi esas olup, kanun koyucunun bu hususta, kişi ve araçların olay yerinden karakola götürülmeleri sonucunu doğuran yakalama işlemini değil, sadece arama işlemini murat ettiği anlaşılmaktadır.²⁷

Polis, yetkileri kapsamındaki tedbirleri uygularken kişilerin hak ve özgürlükleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Ancak bu tedbirler, kamu yararının bunu zorunlu kıldığı hallerde uygulanabilir. Kanunun açıkça düzenlemediği ve müsaade etmediği hallerde polis, kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayamaz. İşte polis bu çerçevede kanunun kendisine vermiş olduğu yetkiler doğrultusunda işlem yapabilmektedir. Bu yetkilerden biri de durdurma yetkisidir.

Anayasanın 23/3. maddesinde: “*Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.*” Hükmü yer almaktadır. Bu maddede bahsedilen kanun maddesi genel olarak polise görev ve yetki veren PVSK’dır. Bir bakıma bu düzenleme Anayasa’nın 23’üncü maddesinin de bir gereği olarak yapılmıştır. Kişilerin ve araçların durdurulması için gerektiğinde zor kullanılması kamu güvenliği ve düzeni açısından bir zorunluluktur. Bu bakımdan durdurulması gereken aracın yapılan uyarıya rağmen durmayarak kaçması hâlinde, toplumun veya kişilerin tehlikeye düşmesini ya da suç işlenmesini önlemek amacıyla durdurulması için, tehlikeyi bertaraf edecek nitelikte zor kullanma yetkisi kullanılabilir. Genel kolluk görevlisi olarak polisin, yerine getirdiği görevler çerçevesinde; başta suç ve tehlikenin önlenmesi olmak üzere, kimlik sorma, arama, trafik kontrolleri, trafik cezası uygulaması ve kabahatler kanununa göre idari yaptırım uygulaması ve benzeri birçok yetkisinin kullanımının önceliğini bu yetki oluşturmaktadır.²⁸

²⁶ **SEVİNDİK**, Mürsel, Polis Savunma Taktikleri Teori ve Pratik, Detamat Tanıtım Tasarım Matbaacılık, 4. Baskı, Ankara 2009, s.79.

²⁷ **ERYILMAZ**, 2003, s.177.

²⁸ **ZEBEK**, Cengiz, “PVSK Değişiklikleri ve Önleyici Polislik”, Türk İdare Dergisi, Haziran 2007, s.30-31.

Önleme araması öncesi durdurmanın usûl ve esasları ile ilgili bir düzenleme 2007 öncesi yoktu. Bunun anlamı, kanun koyucu önleme amaçlı aramanın şartlarını önleme amaçlı durdurma için de geçerli olduğunu varsaymakta idi.²⁹ Durdurma yetkisi PVSK'nın 'Durdurma ve kimlik sorma' kenar başlıklı 4/A maddesine göre kolluğa açıkça verilen yeni bir yetkidir. Durdurma yetkisi evvelce, zımnem varmış gibi hareket ediliyordu. PVSK'nın 2007 değişikliğinden önceki 17. maddesinde kolluğa kimlik sorma yetkisi verilmişti. Kimliği sorulacak olan kişinin, aranan kişilerden olup olmadığını belirlemek yetkisi de vardı. Kimliğini sormak için bir kişinin durdurulması zorunlu olduğu için, kimlik sormanın durdurma yetkisini de kapsadığı kabul edilmekteydi. Şimdi ise, eski 17. maddedeki kimlik sorma yetkisi PVSK 4/A maddesinin 8-12. fıkralar arasında düzenlenmiş, durdurma yetkisi de ayrıca ve açıkça yine PVSK 4/A maddesinin 1-7. fıkraları arasında hüküm altına alınmıştır.

Kişilerin ve araçların aranabilmesi için öncelikle durdurulması gerekir. Ancak hukukumuzda 2007 yılındaki PVSK'nın 4/A maddesine kadar arama öncesi durdurma ayrı bir müessese olarak düzenlenmemiştir.³⁰ Polisin durdurma yetkisi her ne kadar 2005 yılındaki Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 27. maddesinde düzenlenmiş olsa da kanuni olarak 2007 yılındaki PVSK değişikliği ile kanuni alt yapıya kavuşmuştur.

PVSK Madde 4/A- (Değişik madde: 02/06/2007-5681 S.K./1.madde).

“Polis, kişileri ve araçları;

a) Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek,

b) Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek,

c) Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek,

ç) Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek,

amacıyla durdurabilir.

²⁹ **ERYILMAZ**, Mesut Bedri, “Önleme Araması ve Uygulamada Karşılaşılan Problemler”, TCK-CMK-Kabahatler Kanunu ve İlgili Yönetmeliklerin Uygulamalarının Değerlendirilmesi Semineri Tebliğleri, EGM- Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın No:33, Ankara 2006, s.212.

³⁰ **ERYILMAZ**, 2006, s.211

Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için polisin tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanan makul bir sebebin bulunması gerekir. Süreklilik arz edecek, fiilî durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma işlemi yapılamaz.

Polis, durdurduğu kişiye durdurma sebebini bildirir ve durdurma sebebine ilişkin sorular sorabilir; kimliğini veya bulundurulması gerekli diğer belgelerin ibraz edilmesini isteyebilir.

Durdurma süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz.

Durdurma sebebini ortadan kalkması halinde kişilerin ve araçların ayrılmalarına izin verilir.

Polis, durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silah veya tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda yeterli şüphenin varlığı halinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik gerekli tedbirleri alabilir. Ancak bu amaçla kişinin üzerindeki elbisenin çıkarılması veya aracın, dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin açılması istenemez.

Bu Kanun ve diğer kanunların verdiği görevlerin yerine getirilmesi sırasında, polis tarafından gerekli işlemler için durdurulan kişiler ve araçlarla ilgili hükümler saklıdır.

Polis, görevini yerine getirirken, kendisinin polis olduğunu belirleyen belgeyi gösterdikten sonra, kişilere kimliğini sorabilir. Bu kişilere kimliğini ispatlamaları hususunda gerekli kolaylık gösterilir.

Belgesinin bulunmaması, açıklamada bulunmaktan kaçınması veya gerçeğe aykırı beyanda bulunması dolayısıyla ya da sair surette kimliği belirlenemeyen kişi tutularak durumdan derhal Cumhuriyet savcısı haberdar edilir. Bu kişi, kimliği açık bir şekilde anlaşılincaya kadar gözaltına alınır ve gerekirse tutuklanır. Gözaltına ve tutuklamaya karar verme yetkisi ve usûlü bakımından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır.

Kimliğinin tespiti amacıyla tutulan kişiye, kimliği tespit edildikten sonra ve talepte bulunması halinde, bu amaçla tutulduğuna ve tutulma süresine dair bir belge verilir. Kişinin kimliğinin belirlenmesi durumunda, bu nedenle gözaltına alınma veya tutuklanma haline derhal son verilir.

Nüfusa kayıtlı olmadığı için kimliği tespit edilemeyen kişilerin nüfusa kayıtlarının temini için gerekli işlemler yapıldıktan sonra, 5 inci maddeye göre fotoğraf ve parmak izi tespit edilerek kayda alınır.

Kimliği tespit edilemeyen kişinin yabancı olduğunun anlaşılması halinde, 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların

Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun hükümlerine göre işlem yapılır.”

PVSK'ya eklenen uzun bir düzenleme olan 4/A maddesi ile kolluğa, ilk defa durdurma yetkisi kanunla verilmiş ve var olan kimlik sorma yetkisi ise yeniden formüle edilmiştir³¹.

5681 sayılı kanunla eklenen PVSK'nın 4/A maddesinin durdurma ile ilgili bölümünün gerekçesi şöyledir:

Durdurma yetkisi, polisin görevlerinin yerine getirilmesi bakımından en başta gelen, temel hak ve özgürlükleri en az etkileyen yetkilerindedir. Halen kanunlarımızda düzenlenmemiş olan bu yetki, maddede düzenlenmiş bulunmaktadır.

Birinci olarak, bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek, suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek, hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek, kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek amacıyla polisin kişileri ve araçları durdurması bir zorunluluktur.

İkinci olarak, kişiler ve araçlar bilgi almak amacıyla da durdurulabilir. Burada bilgisine müracaat edilen kişi, kural olarak, suç şüphesi altında olan bir kişi değildir. Polisin yürüttüğü bir araştırma veya soruşturmayla alakalı polise yardım edeceği umulan kişidir. Kişiler polise yardım etme noktasında ahlaki bir yükümlülük altındadır.

Üçüncü olarak, kişi ve araçların aranabilmesi ve gerektiği takdirde şüphelenilen kişilerin yakalanabilmesi için öncelikle durdurulması gerekir. Zira arama ve yakalama işlemleri kişiler veya araçlar hareket halinde iken gerçekleştirilemez. Bu yetkinin keyfi kullanılmasının önlenmesi için, kişilerin suç işlediğine veya işlemekte olduğuna, araçlarda da suç unsuru bulunduğu dair makul sebeplerin bulunması gerekir.

Dördüncü olarak ise, kişilerin ve araçların durdurulması için gerektiğinde zor kullanılması kamu güvenliği ve düzeni açısından bir zorunluluktur. Bu bakımdan durdurulması gereken aracın yapılan uyarıya rağmen durmayarak kaçması hâlinde, toplumun veya kişilerin tehlikeye

³¹ **ERYILMAZ**, Mesut Bedri, “5681 Sayılı Kanun ile PVSK'daki Değişiklikler Sonrası Oluşan Yeni Durum; Bir Adım İleri, İki Adım Geri”, MUYEP Tebliğleri, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, yayın No:43, Ankara 2008, s.18

düşmesinin ya da suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla durdurulması için, tehlikeyi bertaraf edecek nitelikte ve artan nispette fiziki engeller, zor ve zor kullanmanın son aşaması olan silah kullanılabilir.

Mukayeseli hukukta yer alan düzenlemeler gereği olarak da; polis, gerektiğinde makul şüpheye dayanarak denetlediği yerdeki bir kişiyi kamusal alanda durdurarak kendisine sorular sormalı, bu kişinin kimliği, bu yerde bu saatte ne yaptığı vb. konularda ikna edici bilgiler almalıdır. Sorulara muhatap olan kişinin tavır ve hareketlerinden ve verdiği cevaplardan muhtemel bir tehlikeye neden olabileceği anlaşılıyor veya kişinin toplum için tehlike teşkil eden ve şüphe oluşturan silah vb. araçlar taşıdığı belirlenmişse ilgili yasal hükümler doğrultusunda gerekli arama ve gözaltı işlemleri derhâl yerine getirilebilmelidir.

Bu düşüncelerden hareketle, durdurma yetkisinin kullanılabilir olduğu durumlar maddenin birinci fıkrasında sayılmıştır. Sayılan sebeplerin varlığı halinde, durdurma yetkisinin kullanılması sırasında polis kişi ve araçları durdururken, durdurmayı sağlamak üzere uygun yerlerde geçici kontrol noktaları da oluşturabilecektir. Bu kontrol noktaları, havaalanı girişleri gibi giriş çıkışların kontrollü olduğu yerlerde sürekli olarak da oluşturulabilir.

İkinci fıkrada, durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için, polisin tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanan makul bir sebebin bulunmasının gerektiği ve süreklilik arz edecek, fiili durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma işleminin yapılamayacağı hüküm altına alınmaktadır.

Üçüncü fıkra gereğince polis, durdurduğu kişiye durdurma sebebine ilişkin sorular sorabilecektir. Ancak kişiler sorulan sorulara cevap verme konusunda hukuki bir yükümlülük altında değildir. Ayrıca polis durdurduğu kişiden kimliğini veya bulundurulması gerekli diğer belgelerin ibraz edilmesini isteyebilir. Ancak, durdurulan kişinin sorulan sorulara tatmin edici ya da hiç cevap vermemesi ve altıncı fıkrada belirtilen hususların varlığı halinde gerekli tedbirler alınabilecektir.

Dördüncü fıkrada, durdurma süresinin durdurmanın sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamayacağı; beşinci fıkrada ise, durdurma sebebinin ortadan kalkması halinde kişilerin ve araçların ayrılmasına izin verileceği hüküm altına alınmaktadır. Makul şüphenin varlığı; bu şüpheye konu kişiyi, bu kişiyle kurulacak iletişim süresince durdurmayı ve bekletmeyi gerektirir. Bu süre ve kurulan iletişim sonucunda makul şüphe daha da kuvvetlenerek, yakalama veya arama yetkisinin kullanımını gerektiren bir sonuca ulaşılmasına neden olabilecektir.

Altıncı fıkra ile polisin, durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silâh veya tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda yeterli şüphenin varlığı halinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik olarak gerekli tedbirleri alabileceği düzenlenmektedir. Bu kapsamda, durdurulan kişi üzerinde, giysilerinden herhangi birisi çıkarılmaksızın, elle, yüzeysel olarak, yoklama biçiminde bir kontrol yapılabilir. Yoklama ve sıvazlama, durdurma sırasında, polisin kontrol amaçlı yapabileceği işlemlerdendir. Bu işlem, makul şüphenin kuvvetlendiği durumlarda yerine getirilecek bir tedbirdir. Yoklama, görevli polis tarafından el ile şüphelenilen kişinin üstünün, mahremiyetine ve elbisesinin detaylarına vakıf olunmayacak ve elbisesi çıkartılmayacak şekilde farklı noktalarına dokunulmak suretiyle kontrol edilmesini ve suç unsuru eşyaların bulunup bulunmadığının belirlenmesini ifade etmektedir. Sıvazlama ise yoklama işleminin, elin kişinin üstünden kaldırılmaksızın sürekli bir şekilde gezdirilmesi suretiyle yerine getirilmesidir. Bu işlem sonucunda, kişide silâh veya tehlike oluşturan diğer bir alet veya eşya bulunduğu sonucuna ulaşırsa, kontrol işlemi kişinin eşyasının ve aracının görünen alanlarının aranması gerekebilir. Bu durumda, aramaya ilişkin genel hükümler uygulanmadan ve herhangi bir merciden arama izni almadan; durdurma yetkisinin kullanılması sırasında oluşan izlenim neticesinde ortaya çıkan tehlikenin bertaraf edilmesi amacıyla arama yapılacaktır. Ancak bu amaçla kişinin üzerindeki elbisenin çıkarılması veya aracın, dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin açılması istenemeyecektir. Kişi kendi rızasıyla bunları açarak göstermesi halinde gerekli kontrolün yapılması da, hukuka aykırılık oluşturmaz.

Yedinci fıkrada, bu Kanun ve diğer kanunların verdiği görevlerin yerine getirilmesi sırasında, polis tarafından gerekli işlemler için durdurulan kişiler ve araçlarla ilgili hükümlerin saklı olduğu düzenlenmiştir. Örneğin Karayolları Trafik Kanunu gereğince, sürücü belgesi ve araç ruhsatının sorulması veya araçta bulundurulması zorunlu eşyanın tespiti için yapılacak işlemler, ilgili mevzuat hükümlerine tabi olarak gerçekleştirilecektir.⁷

Polis, görevi sırasında şüphencilik özelliğinden yararlanarak, şüpheli gördüğü kişileri görevi sırasında durdurarak soruşturabilir. Polisin, bu uygulamasında kimlik kontrolünü yapması suçu önlemede etkili bir yöntemdir. Her ne kadar, bu kimlik kontrolleri sırasında polisin suçluları

yakalaması ancak şans eseri olabiliyorsa da, polisin sık sık kontrol yaptığı bölgelerden, suçluların büyük bir hızla uzaklaştığı da bir gerçektir.³²

Durdurma teknik anlamda yakalama kabul edilmemekle birlikte, kolluk aramayı gerçekleştirebilmek amacı ile kişiyi durdurarak belirli bir süre kişinin özgürlüğünü kısıtlayacaktır.³³ Hatta sadece arama anlamında değil, kolluğun muhatabı şahıslar olan bütün işlemleri için bir bakıma durdurma ön şarttır. Durdurma olmadan diğer faaliyetler yapılmayacaktır. Polisin kişileri durdurarak onlara kimliği ile birlikte çeşitli sorular sormasının yasal dayanağı PVSK'nın 4/A maddesindeki hükümdür. Durdurma, "yakalama" değildir. Yakalama sayılması için, fiilen denetim altına alınması gereklidir. Durdurma, "arama" da değildir. Önleme amaçlı durdurma ve aramada, durdurulan ve aranan kişi 'suç işleme şüphesi' altında değildir ve uzak bir tehlikenin (henüz işlenmemiş bir suçun işlenme olasılığının) ortadan kaldırılmaya çalışılması söz konusudur.³⁴

Durdurmanın hukuki niteliğini belirlerken durumu ikiye ayırmak mümkün olabilir: Bir suç işlenmesinden önce kullanılan bir yetki olduğundan önleme amaçlı durdurmayı bir önleme tedbiri, buna karşılık bir suçun işlenmiş olabileceği şüphesi üzerine bu suçun aydınlatılabilmesi ve failinin yakalanabilmesi amacıyla, yani adli bir amaçla yapılan durdurma ise koruma amaçlı olarak nitelendirilebilir.³⁵

Şahsın yolda durdurularak kendisine sorular sorulması, yakalama değildir. Teknik anlamda arama ve el koyma da değildir. Bu nedenle yakalama, arama ve el koyma için kanunlarda öngörülen koşullar burada aranmaz. Polisin durdurduğu kişiden yola çıkılarak bir kriter geliştirilmiştir. 'Polisin sorduğu soru üzerine, makul bir vatandaş oradan ayrılmaması gerektiğine inanabilecek idi ise', polisin başvurduğu tedbir yolda durdurma ve kimlik sorma tedbiridir. Kişilerin durdurularak, kendilerine sorular sorulmasının yakalama olmadığı belirtilmektedir. Bu nedenle kimlik sorma için durdurma yetkisinin kullanılmasında kanunda yazılı olan yakalama şartlarının oluşması şartı aranmaz. Bir başka ifade ile, sadece polisin sübjektif olarak durdurma sırasında sahip olduğu maksat ve düşünce geçerli

³² **SOKULLU-AKINCI**, Füsün, "Polis-Halk İlişkileri" İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1991 Cilt: LIII, Sayı: 1-4, İstanbul 1991, s.94.

³³ **ERYILMAZ**, 2006, s.212.

³⁴ **ERYILMAZ**, 2003, s.38

³⁵ **ERDAĞ**, Ali İhsan, 'Kolluğun Durdurma Yetkisi ve Durdurma Üzerine Yapılabilecek İşlemler', MUYEP Tebliğleri, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, yayın No:43, Ankara 2008, s.39

olmayıp, olayın dışı yansıması ve kişi üzerinde bıraktığı izlenim de önemlidir.³⁶

Durdurmanın süresi amacın gerçekleşmesine bağlıdır. Yani durdurma yetkisi hangi amaçla kullanılıyorsa amaca ulaşıldığında durdurma yetkisi sona erer. Eğer kimlik sorgulaması yapılacaksa neticenin alınmasından sonra olumsuz bir netice olmaması durumunda kişi serbest bırakılmalıdır.

Yakalama ile durdurma arasındaki fark şöyle belirtilebilir. Eğer makul ve orta zekalı bir kişi, serbest olmadığını hissedebiliyorsa, yani, Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nde (YGAIAY) belirtildiği gibi fiilen denetim altına alınmış ise, "yakalanmış kişi" statüsüne girdiğinden Anayasa 19 ve İHAS 5'teki haklardan yararlanan bir kişi durumundadır. Buna karşılık, durdurma, geçicidir ve kişi bu geçiciliğin farkındadır. Eğer makul ve orta zekalı bir insan durdurulduktan sonra artık kendi isteği ile oradan ayrılamayacağını anlayabilecek idiyse, durdurma bitmiş, yakalama başlamıştır.³⁷

PVSK 4/A maddesi ile Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin "durdurma ve kontrol işlemlerini" düzenleyen 27. maddesinde polisin durdurma ve yapacağı kontrol işlemlerinden bahsedilmiştir. Buna göre:

Bir kişiyi geçici olarak durdurmak, yakalama sayılmaz; yakalama sayılması için kişinin fiilen denetim altına alınması gerekir. Denetim için araçların durdurulması da mümkündür.

Sebebin oluşmasına veya şüpheye yol açan davranışları hakkında, durdurulan kişiye sorular yöneltilebilir. Kişi bu sorulara cevap vermekle yükümlü değildir. Durdurma yetkisinin kullanılmasına neden olan şüphe, yapılan açıklama ile ortadan kalkarsa, kişinin gitmesine engel olunmaz.

Durdurma üzerine aşağıdaki işlemler yapılır:

a) Durdurulan kişi üzerinde giysilerinden herhangi birisi çıkarılmaksızın, yoklama biçiminde bir kontrol yapılır. Bu işlem sonucunda, kişide silâh bulunduğu sonucunu çıkarmaya yeterli şüphe meydana gelirse, memur kendiliğinden silâh ve diğer suç eşyası araması yapabilir.

b) Yoklama suretiyle kontrol, kişinin cinsiyetinde bulunan görevli tarafından yapılır.

c) Yapılan kontrolün konusu ve sebepleri ilgiliye açıklanır.

³⁶ KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun, Arama, Elkoyma ve İletişimin dinlenmesi, Beta Yayınları, İstanbul 2000, s.54

³⁷ YENİSEY, 2008(a), s.7

d) Bir kişinin veya aracın durdurulma süresinin, şartlara göre makul olması ve kontrol için ayrılan süreyi aşmaması gerekir.

e) Yoklama suretiyle kontrol, kişiye en az sıkıntı verici şekilde yapılır.

f) Yapılan kontrolün neticesinde suça ilişkin iz, eser, emare ve delil elde edilirse, kişi yakalanır.

g) Uyuşturucu gibi belirli bir şeyin, kişinin herhangi bir yerinde gizlendiği düşünülüyorsa, daha geniş çaplı kontrol yapılabilir.

h) Yoklama suretiyle kontrol, kişinin veya aracın ilk durdurulduğu yerde veya o yerin yakınında, mümkün olduğu kadar başkalarının göremeyeceği tarzda yapılır. Başka yere götürülerek kontrol yapılamaz.

i) Makul sebebi olduğu takdirde, daha geniş kapsamlı kontrol yapılması için, kolluk aracından veya yakındaki kapalı bir yerden yararlanılabilir.

j) Kontrolten sonra talep üzerine olay yerinde derhâl bir tutanak düzenlenir.

Bu maddede yazılı işlemler gece de yapılabilir.

PVSK ve Arama yönetmeliğinde bahsi geçen “makul bir sebebin bulunması” hususu CMK madde 116 da şu şekilde düzenlenmiştir:

(1) Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir.

Polis yukarıda bahsi geçen yetkilerini kullanırken:

- Kabaca yoklama esnasında veya gözle görmesi üzerine bir suç unsuru ortaya çıkabilir,

- Durdurma ve kimlik sorma işlemine direnebilir

- Polisi yanıltıcı beyanda bulunabilir,

- Kimlik ibraz edemeyebilir. Üzerinden herhangi bir suç unsuru çıktığı takdirde, durdurma işlemi sona ermiş, yakalama ve gözaltına alma süreci başlamış demektir. CMK madde 90’da yakalama işleminden bahsedilmektedir. Buna göre:

[1] Aşağıda belirtilen hâllerde, herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir:

a) Kişiye suçu işlerken rastlanması.

b) Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması.

[2] Kolluk görevlileri, tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde; Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhâl başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahiptirler.

[3] Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olmakla birlikte, çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malûllük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hallerinde kişinin yakalanması şikâyete bağlı değildir.

[4](5353 sk. değ.) Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye kanunî haklarını derhal bildirir.

[5](5353 sk. değ.) Birinci fıkraya göre yakalanıp kolluğa teslim edilen veya ikinci fıkra uyarınca görevlilerce yakalanan kişi ve olay hakkında Cumhuriyet savcısına hemen bilgi verilerek, emri doğrultusunda işlem yapılır.

[6] Yakalama emrine konu işlemin yerine getirilmesi nedeniyle yakalama emrinin çıkarılma amacının ortadan kalkması durumunda mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından yakalama emrinin derhâl iadesi istenir.

3.2. Durdurmanın Kapsamı, Amacı ve Sebepleri

Polisin (genel anlamda kolluğun) durdurma yetkisini kullanabilmesi (yani bir kişiyi veya aracı durdurabilmesi) için öncelikle “*makul bir sebebin bulunması*” şarttır. *Keyfilik oluşturacak bir şekilde durdurma yapılamaz.*” Makul bir sebep olmadan durdurma yetkisi kullanılamaz. Bu bağlamda kolluğun bir kişiyi ve aracı durdurabilmesinin ön şartı ve en önemli koşulu “*makul bir sebebin bulunmasıdır*”³⁸.

Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için her hangi bir karara veya yazılı emre ihtiyaç bulunmamaktadır. Polisin kendisine tanınan bu yetkiyi 4/A maddesinin ikinci fıkrası hükmünde öngörölmüş bulunan “makul bir sebebin bulunması” ön şartının ve yine 4/A maddesinin birinci fıkrası hükmünde belirlenen;

- 1) Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek,
- 2) Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek,

³⁸ CMK 116, Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği m.6, PVSK m.4/A.

3) Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek,

4) Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek

Nedenlerinden birisini varlığı durumunda polis, kişileri ve araçları durdurabilir. Buna göre polis, maddede sayılan şartlar oluştuğunda bu yetkisini kendiliğinden kullanabilecek ve böylece de görevini yapabilecektir.³⁹

Kolluk durdurmayı, muhtemel bir suçu önlemede etkili bir metot olarak kullanmak amacındadır. Gerçekte, suç işlemede kullanılan ve kişinin üzerinde, çantasında veya arabasında kolayca saklanan bir çok araç ve gereç vardır ki, ancak durdurma yetkilerinin kullanılması ile başlayacak olan arama ile ortaya çıkarılabilir.⁴⁰

PVSK'nın 'Durdurma ve kimlik sorma' kenar başlıklı 4/A maddesi polisin, kişileri ve araçları hangi amaçla durdurabileceğini dört başlıkta ve sınırlayıcı bir şekilde belirtmiştir. (PVSK 4A/1). Buna göre:⁴¹

a) Polis, bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek amacıyla kişileri ve araçları durdurabilir Durdurma sebeplerinden birincisi, bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemektir. Ancak polisin tecrübesine göre ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanan somut bazı olgulara dayanarak takdir yetkisini kullanması ve kişinin bir suç veya kabahat işleyebileceğini öngörmesi söz konusudur. Bir kişinin suç işleyeceğini öngörmek, somut olguya dayanarak şöyle örneklendirilebilir: Gece eğlendiği diskotekten korumalar tarafından zorla çıkartılan bir kişi arkadaşlarını toplayıp aynı yere geri dönüyorsa, bir suç işlemek üzere olduğu, makul ve orta zekalı bireyler tarafından öngörülebileceği gibi, bu tür olaylarla sürekli karşılaşan polisin tecrübesi ve içinde bulunulan durum suç veya kabahat işlenmek üzere olduğunu ona gösterebilir. Böyle bir durdurma, durdurulan kişiye sebep de bildirilerek yapılırsa, kanuna ve hukuka uygun olur.

ÖRNEK: Terör olaylarının yoğun yaşandığı bir şehrin girişinde, her gece teröristlerin şehre gizlice girdiğinin bilindiği bir durumda, muhtemel bir teröristin eylem için şehre girmesi bir tehlike oluşturur ve bu tehlikeyi

³⁹ ERDAĞ, 2008, s.39

⁴⁰ ERYILMAZ, 2006, s.213

⁴¹ YENİSEY, 2008(a), s.8

önlemek için, günün belirli bir saatinde, araçların tamamının durdurulup aranması halinde durdurmayı haklı kılan bir makul sebep vardır.⁴²

b) *Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek amacıyla kişileri ve araçları durdurabilir.* İkinci durdurma sebebi, suç işledikten sonra kaçan failin yakalanması için durdurmadır. Burada da, durdurma yetkisinin kullanılması için, 2. fıkrada gösterilen makul sebebin bulunması önkoşuldur. Suç işleyip kaçan failin siyah balıkçı kazak giydiği görülmüşse, polis, bu eşkale uyan kişileri durdurduğunda, bu durdurma kanuna ve hukuka uygun bir durdurma olur.

c) *Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek amacıyla kişileri ve araçları durdurabilir.* Tehlike varsa, polis yetki kazanır. Polisin görevi uzak ve yakın tehlikeyi önlemektir. Kanun tehlikeyi önlemek ve bertaraf etmek amacı ile polise durdurma yetkisi tanımıştır. Tehlikenin, kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik bir tehlike olması gerektiği belirtilmiş (PVSK 4A/1-c) ve tehlikenin halen mevcut ve “muhtemel” bir tehlike olması gerekliliği dile getirilmiştir.

Somut tehlike, “*araya engel bir sebep girmediği takdirde, istenmeyen ve hakkı ortadan kaldıracabilecek nitelikte olan bir neticenin gerçekleşeceğinin, makul ve orta zekalı insanlar tarafından kabul edilebileceği hallerde*”, var sayılır.

Durdurma sebebi ile ilgili makul sebebin yerinde çıkması durumunda polis, hakkında yakalama emri çıkartılmış kişiyi tespit etmek gayesiyle kişiyi ve aracı durdurabilir. Şayet durdurulan bu kişinin yakalama emrine konu edilen kişi olduğu anlaşılırsa, durdurulan bu kişinin oradan ayrılmasına izin verilmeyecek, kişi yakalanacak ve üzerinde kendisine, uygulayıcı kolluk görevlilerine ve diğer kişilere zarar verebilecek bir şey bulunabileceği şüphesiyle kontrol edilebilecektir.⁴³

d) *Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek amacıyla kişileri ve araçları durdurabilir.* “*Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek*” de “durdurma sebebi” olarak tanımlanmış ise de, bu sebebin “bir sonuç olduğu”, durdurma için tek başına yetmeyeceği bilinmelidir. Diğer sebeplere dayanarak durduruktan

⁴² ERYILMAZ, 2006, s.215

⁴³ ERDAĞ, s.42-43,

sonra, aranan kişilerden olup olmadığını belirlemek üzere işlem yapılabilirse de, gelişi güzel, her istediğini “acaba arıyor mu?” diye durdurmak, *keyfiliğe* (PVSK 4A/2) yol açar. Bu nedenle, kişinin hakkında bir ihbar varsa, veya başka bir somut olguya dayanarak, aranan kişi olduğundan şüphelenmek için “makul sebep” oluşmuş ise, o zaman “aranan kişi” olduğu için durdurma sebebi doğabilir.

Kolluk hukuku açısından tehlike; ‘engellenmeden tamamlandığı takdirde, orta zekalı ve objektif bir kişi tarafından zararın doğması ile bitebileceği öngörülen her durumu’ ifade eder. Tehlike değişik kademelerde sınıflandırılmaktadır. En düşük derecede olan soyut tehlikedir. Orta kademedeki olan somut tehlikedir, bu müşahhas olan somut (ortaya çıkmış) tehlikedir. Kanun tehlikeden bahsediyorsa bunu açıkça belirtir. Somut tehlikenin üzerinde de iki aşama vardır: Birincisi anında ortaya çıkan tehlikelerdir, bunun üzerinde acil tehlike vardır.⁴⁴

Şüpheli kişi ve araçların makul bir sebebe bağlı olarak durdurulması, kimlik kontrolünün yapılması ve aranması önemli bir polislik uygulamasıdır. Önleyici amaçlı durdurma ve kimlik sormanın en önemli amaçları şunlardır:⁴⁵

a. Suç işleme eğiliminde olan kişilerin caydırılması: Polisin yapmış olduğu durdurma ve kimlik sorma yetkisi, özellikle hırsızlığın çok işlendiği bölgelerde uygulanmalıdır. Yapılan uygulamalarda belli kriterler göz önünde bulundurulmalıdır. Aranması gereken kriterler, arama konusu içinde ayrıntılı ele alınacaktır.

b. Aranan kişilerin yakalanması: Kolluk birimlerince, suç işlediği tespit edilen ama yakalanamayan kişilerin, çalınan veya gasp edilen kara ve deniz motorlu taşıtların ve ateşli silahların ve her türlü kimlik belgelerinin kayıtlarını tutarak ele geçirilmesini sağlamak amacıyla "Genel bilgi toplama" (GBT) faaliyeti yürütülmektedir. Kişilerin kimlik sorgulaması bu birimlerden yapılmakta, kişiler hakkında bilgiye ihtiyaç duyan güvenlik kuvvetlerine anında bilgi verilmesi sağlanmaktadır. Aranan kişilerin hangi suçtan ve hangi birimce arandığının tespiti mümkün olan bu sistemde bilgi verilerinin titizlikle girilmemesi veya verilerin güncelleştirilmemesi kişilerin mağdur edilmesine de sebebiyet vermektedir.

⁴⁴ **WÜRTEMBERGER** Thomas, Tehlike Kavramı ve Alman Uygulaması Ekseninde Kolluk Hukuku, (Tercüme eden ve Yorumlayan YENİSEY, Feridun), EGM Asayiş Dairesi Başkanlığı Yayını, 2008, s.12

⁴⁵ **ÇOR**, Yaşar, “Polisin Durdurma ve Arama Yetkilerinin Sınırı”, Polis Dergisi, Sayı 34, EGM Yayını, Ankara 2003, s.350

c. Toplumun diğer bireylerine güven duygusunun verilmesi: Polisin yapmış olduğu durdurma ve kimlik sorgulama işlemi; topluma, polisin çalışıyor izlenimini vermesi ve kendilerinin güven içinde olduğu izlenimi verilmesi açısından önemlidir. Ancak bu işlemin uygulandığı kişilerinde toplumun bireyleri olması açısından yapılan uygulamanın çok hassas bir şekilde yapılması gerekir.

d. Kişilerin kimliği ile ilgili verecekleri bilgilerin doğruluğunun ortaya çıkarılmasıdır.

Polis, PVSK'nın 'Durdurma ve kimlik sorma' kenar başlıklı 4/A maddesinin birinci fıkrası hükmüyle birlikte Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 'durdurma ve kontrol işlemleri'ni düzenleyen 27. maddesinin ikinci fıkrası hükmünden de hareketle;

Somut olayda tecrübesine dayanarak, içinde bulunduğu durumdan ve izlediği davranışlardan,

Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek,

Suç işlendikten sonra kaçan failerin yakalanmasını sağlamak,

İşlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek,

Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek

veya

Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek hususlarında kanaat elde ederse kişileri ve araçları durdurabilir⁴⁶.

Prencip olarak, tehlikenin önlenmesi bakımından genel anlamda hakim kararı olmaksızın, polisin harekete geçmesi ve tedbir alma yönünde yetkisi vardır.⁴⁷

Önleyici polislik faaliyetlerinden olan durdurma "suç işlemeyen veya işleme tehlikesi bulunmayan insanlara kolluğun –suçun işlenmesi bahanesiyle de olsa- yerli yersiz müdahale etmesi, bu insanların özgürlüklerini kısıtladığı için onların hayattan aldıkları zevki de azaltır. Bu sebeple önleme faaliyetleri, kişilerin özel hayatlarına müdahale niteliğinde veya onur kırıcı olmamalıdır".⁴⁸

⁴⁶ ERDAĞ, 2008, s.40

⁴⁷ WÜRTENBERGER (YENİSEY), 2008, s.15

⁴⁸ AVCI, Mustafa, "Önleme Amaçlı Özgürlük Kısıtlamaları", MUYEP Tebliği, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın No:43, Ankara 2008, s.164.

Ayrıca yapılacak durdurma işleminin kişilerin başka bir temel hakkını ihlal edebileceği de unutulmamalıdır. Durdurma ve kimlik sorma, önleyici bir tedbir olarak olayın özelliğine göre birçok hakkı etkileyebilir. Örneğin bir toplantıya katılmayı engellemek için kasıtlı olarak durdurma önlemine başvurulması ve durdurulan kişinin toplantı süresi boyunca serbest bırakılmaması toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına müdahale olarak değerlendirilebilir.⁴⁹

Uygulamada karşılaşılan ve genel olarak durdurulan araçlarla ilgili makul sebeplere örnekler:⁵⁰

- Aracın uygulama noktasına doğru gelirken düz bir doğrultuda hareket etmemesi(aracın S çizerek gelmesi): Araç sürücüsünün alkollü olabileceği şüphesini oluşturmaktadır
- Aracın uygulama noktasına gelmeden önce çok yavaşlaması ve sürücünün sağa-sola bakınması (Sürücünün kaçacak istikamet araması şüphesi)
  - Aracın içindekilerin eğilerek aracın altına bir şeyler yerleştirmesi
  - Araçtan uygulama noktasına gelmeden önce bir şeyler atılması
  - Aracın durdurulduğunda içindekilerin aşırı tedirgin olması
  - Aracın görünen bir yerinde silah-bıçak vb..suç unsurlarının olması
  - Genel olarak suç işleyen sabıkalıların araçta bulunması ve bu şahısların polisler tarafından tanınması sebebiyle durdurulması
  - Aracın görünen yüzeyinde kaza emarelerinin olması (Bir yere çarpmış ve kaçmış olduğu şüphesi)
    - Aracın görünen yüzeyinde kan izlerinin olması
    - Aracın plakalarının olmaması
    - Aracın plakalarının çamur vb maddelerle kamufle edilmiş olması.
    - Araç plakasının standart tescil plakalarda mevcut harf ve rakam grubunu taşıyamaması

⁴⁹ ALTIPARMAK, Kerem vd., "Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda Değişiklik: Durdurma-Kimlik Sorma- Arama, Parmak İzi Alınması, Silah Kullanma", Hukuk ve Adalet, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi, Sayı 11, Ankara 2007. (<http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/karahan/makale/pvsk.htm>; Erişim tarihi:21.05.2011)

⁵⁰ EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Kurs Notları

- Telsiz kanalından belli bir marka aracın veya belli bir renk aracın ya da belli bir tip aracın herhangi bir suça karışmış olduğunun anons edilmiş olması.
- Aracın camlarına film çekilmesi suretiyle içindekilerin görünmemesi
- Aracın değeri-lüks oluşu ile içinde bulunan şahısların kılık-kıyafet ve ekonomik seviyelerinin uyuşmaması.
- Aracın kontağının düz-kontak olmuş olması.
- Bazı araç çeşitlerinin spesifik özellikleri dolayısıyla makul şüphe oluşması (Örneğin doğan-şahin gibi araçları bagaj anahtarlarının aynı zamanda kontak ve kapıları da açtığı göz önünde bulundurularak, hırsızların özellikle araç bagajının kilit sistemini çıkartıp, anahtar kopyaladığı bu suretle seyir halindeki bir aracın bagaj kilidi bölümünün çıkarılmış olması şüphe oluşturabilmektedir.)
- Durdurulan araçtan gelen alkol-esrar vb kokular.

Uygulamada karşılaşılan genel olarak durdurulan şahıslar ile ilgili makul sebeplere örnekler:⁵¹

- Şahsın kimlik sorma uygulaması yapan polisleri uzaktan görerek yol değiştirdiğinin anlaşılması
- Şahsın polislerce tanınan eski sabıkalılardan olması
- Telsiz anonsu ile verilen eşkal doğrultusunda yapılan durdurmalar
- Kıyafeti ve genel görünümü itibari ile bulunduğu ortama uymadığı düşünülenler
- Takım elbise veya kumaş pantolon altına spor ayakkabı giyinenler
- Kıyafeti ile iklim şartları arasında uyumsuzluk olanlar (yaz günü pardösü giymiş vatandaş vb..)
- Kalabalık arasında vatandaşların çantalarını-cüzdan ve ceplerini gözetleyenler
- Park etmiş araçların içlerini gözetleyenler
- Sokak aralarında ev-işyeri ve apartman dairelerini gözetleyenler

3.3. Durdurmanın Ön Şartı Olan Makul Sebep ve Keyfilik Yasağı

PVSK'nın 4/A maddesinin ikinci fıkrasına göre; 'Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için polisin tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanan makul bir sebebin bulunması gerekir. Süreklilik

⁵¹ EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Kurs Notları

arz edecek, fiili durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma işlemi yapılamaz.'

Durdurma herkesin kimliklerini toplayarak arananlardan olup olmadığını sorgulamayı kapsamaz; şüphe duyulan kişi bu sebeple durdurulmuş olmalıdır. Şüphe somutlaşmış olmalıdır. Bu olmadan yapılan durdurma görevi kötüye kullanma suçunu oluşturur.⁵²

Durdurma, kolluk kuvvetlerinin (idarenin) kamu düzeninin sağlanması amacıyla yerine getirecekleri faaliyette (kollukta) kullanabilecekleri, kişiyi özgürlüğünden (AY. m.19) mahrum bırakan yeni bir araçtır. Durdurma yetkisi ile kolluk amirleri değil, kolluk görevlileri, yani herhangi bir polis, kişiyi özgürlüğünden mahrum bırakma yetkisi kazanmaktadır.⁵³

Kanun metninden anlaşılacağı üzere polisin durdurma yetkisini kullanabilmesi için her hangi bir karara veya yazılı emre ihtiyaç bulunmamaktadır. Polis kendisine tanınan bu yetkiyi PVSK'nın 4/A maddesinin ikinci fıkrası hükmünde öngörülmüş bulunan "makul bir sebebin bulunması" ön şartına bağlı olarak ve yine 4/A maddesinin birinci fıkrası hükmünde belirlenen 4 durdurma nedeninden birinin varlığı halinde kullanabilecektir. Önleyici durdurma ve aramada "makul şüphe"den söz edilemeyeceğine göre en azından belli bir "somut tehlike"nin varlığını gösteren makul nedenlerin bulunması gerekir.⁵⁴ Kanunkoyucu makul sebebin varlığını, kolluğun polisiye tecrübesi ile karşı karşıya kaldığı o andaki somut olaydan edindiği izlenime bağlamıştır. Ancak bu durumda da durdurmanın söz konusu olabilmesi için kişinin durdurulup aranmadan önce suç işlemiş olduğuna veya suç işlemeye teşebbüs ettiğine dair şüphenin belli bir düzeye ulaşmış olması gerekir.⁵⁵ Burada önemli nokta makul sebebin belirlenebilmesidir. Polis kanunda yazılı şartlar oluştuğunda bu yetkisini kendiliğinden kullanabilecektir. PVSK'nın 4/A maddesi hükmüyle polise tanınmış bulunan durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için polisin aynı maddenin ikinci fıkrası hükmü gereği *tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanan* makul bir sebebinin bulunması gerekir. Durdurma, kolluğun takdir yetkisinin maksimum hissedildiği alanlardır.

⁵² YENİSEY vd., Suça Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım Eğitici El Kitabı, Ankara 2010, s.26

⁵³ ALTIPARMAK, Kerem vd., 2007.

⁵⁴ ERYILMAZ, 2003, s.39

⁵⁵ ERYILMAZ, 2003, s.46

Kolluk nazarında bir suçun önlenmesi, o suçun failinin yakalanmasından daha önemlidir.⁵⁶

Burada kolluğun tecrübesinden kast edilen, her kolluk görevlisinin kendi tecrübesi değil, polisliğin oluşturduğu ortak standart tecrübedir. Dolayısıyla, makul sebebin varlığının değerlendirilmesinde, meslekte yeterli tecrübeye ulaşmış orta zekâlı bir kolluk görevlisinin kanaati dikkate alınacaktır; Bu durumdaki bir kolluk görevlisinin bakış açısına göre durdurmayı haklı kılan makul sebebin varlığının şüphe götürmüyor olması gerekir. Bu makul sebep, önleme amaçlı bir durdurmada, bir suçun önlenmesine yönelik bir tehlikenin varlığını gösteren somut bazı emarelerin varlığına yönelik olması gerekirken, adli amaçlı bir durdurmada, durdurulmak istenen kişinin aranan kişi olduğunu gösterir nitelikte olmalıdır.⁵⁷

Uygulamada karşılaşılan en önemli sorun, polisin keyfi durdurma ve kimlik kontrolü yapmasıdır. Okul önlerinde, okuldan çıkan çocukların durdurulması ve kimlik sorulması da buna örnektir. Bir kişinin önleme ya da adli amaçlı makul sebep dışında hakkında yakalama ya da zorla getirme kararının varlığını tespit amacıyla durdurma yapılması hukuka aykırıdır⁵⁸.

---

⁵⁶ **ERYILMAZ**, 2003, s.239

⁵⁷ **ERYILMAZ**, 2008, s.24

⁵⁸ **YENİSEY** vd., *Suçta Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım Eğitici El Kitabı*, Ankara 2010, s.27

Belki de polisin durdurma yetkisiyle ilgili olarak en çok eleştirilen husus bunun keyfi olarak kullanılması endişesi olsa gerek.⁵⁹

Hukuk devletinde devletin tüm görev ve yetkileri gibi, idarenin yürüttüğü kolluk hizmetlerinin de neler ve nasıl yürütüleceği kanunla düzenlenmekte ve idare kanunla belirtilen sınırları aştığı zaman sorumlu

---

⁵⁹ *İnsan Hakları Derneği'nin Web sayfasında yer alan 'Polis Vazife ve Salahiyeti Yasası'nda değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı inceleme raporu'na göre 4/A maddesine yapılan eleştiriler şu şekildedir (http://www.ihd.org.tr/index.php Erişim Tarihi: 17.04.2011):*

- 1-Tasarının 1. maddesinde polisin durdurma ve kimlik sorma yetkisi düzenlenmiştir. Mevcut kanunlarımızda düzenlenmemiş olan bir yetki olan durdurma yetkisi ilk kez bu tasarıda gündeme getirilmiştir.
- 2-Durdurma yetkisinin kullanılmasında ve sınırının belirlenmesinde inisiyatif tamamıyla polise bırakılmakta bu durum keyfiyete kaçabilecektir.
- 3-Durdurma için makul sebebin olması gereklidir denilmiştir ancak makul sebebin ülkemiz koşullarında ne kadar geniş değerlendirilebileceği unutulmaması gereken bir noktadır. Kaldı ki her polis memurunun "makul sebep-yeterli şüphe-gerekli tedbir" anlayışının farklı olduğunu düşünmekteyiz.
- 4-Maddenin gerekçesine bakıldığında kişilerin ve araçların bilgi amaçlı olarak durdurulabileceği ancak kişilerin burada bilgi vermede hukuksal sorumluluğu olmadığı fakat ahlaki yükümlülükten bahsedildiği görülmektedir, kişilerin önceden ahlaki bir yükümlük altına sokulması suiistimale açık bir alan yaratmaktadır.
- 5-Yine madde gerekçesinde durdurulan kişinin sorulara tatmin edici cevap vermemesi veya hiç cevap vermemesi durumunda gerekli tedbirlerin alınabileceği belirtilmiştir. Ancak mevzuatta kişinin kimlik bilgileri dışında herhangi bir beyanda bulunmak zorunluluğu olmadığı açıktır. Kanuni susma hakkının olduğu unutulmamalıdır. Tasarı bizce bununla çelişmektedir.
- 6-Tasarıda ayrıca durdurma işlemi yapan polisin aynı zamanda yeterli şüphe durumunda kişi üzerinde yoklama ve sıvazlama yöntemiyle arama yapabileceği belirtilmiştir. Buradan hareketle aslında her durdurma işlemi sonucunda yeterli şüphe vardır denildiğinde arama işlemi yapılacağı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca durdurma işleminde aracın görünmeyen kısımlarının kişinin rızası ile aranabileceği ve bu rızanın hukuka aykırı olmayacağı dile getirilmiştir. Ancak ev aramalarındaki rızanın hukuka aykırılığı kaldırmadığı gibi buradaki rızanın da hukuka aykırılığı kaldırmayacağı görüşündeyiz.

olmaktadır.⁶⁰ Hukuk devletinin genel geçer temel ilkelerinden olan keyfilik yasağı, insan hakları bağlamında kolluk hukuku açısından da önem arz etmektedir. Hukuk devleti anlayışının hakim olması, gerçekten de ‘devletin keyfi işlemlerine karşı bir güvence’ olarak görülmektedir. Hukuk devleti, devletin hukuksal kurallara uyması ve bu kurallarca yönetilmesini ifade etmektedir.⁶¹

Kolluğun başka bir makamdan, hakimden veya savcıdan emir veya izin almadan kullanabileceği ender yetkilerden olan *durdurmada* kolluğun bir kişiyi ve aracı durdurabilmesinin ön şartı ve en önemli koşulu “*makul bir sebebin bulunmasıdır*”. Aramada olduğu gibi (makul şüphe: CMK md 116), makul sebep olmadan durdurma yetkisi kullanılamaz. Makul sebep, eğitim görmüş bir kolluk mensubuna; “*maddede gösterilen durdurma sebeplerinden birinin gerçekleşmiş olduğunu*” göstermelidir. Tecrübeli polis, durdurma yetkisini kullanmadan önce, makul bir sebebin bulunup bulunmadığını “kendisi” takdir edecektir.⁶²

Örneğin kolluk, kendi görev bölgesinde elinde büyük bir çuvala gece saat 21.30’da yanından geçen o bölgede yaşayan bir kişiyi durdurmak için makul şüphe olmadığı düşünürken aynı kişiyi gece 01.30’da durdurmasını gerektiren makul şüphenin olduğunu düşünebilir. Eğer söz konusu kişi ile karşılaşılacak yer hırsızlık suçunun çok işlendiği bir bölge ise kolluk saat 21.30’da da o kişiyi durdurup çuvalın içindeki eşyanın cinsini öğrenmek için gerekli şüphenin varlığı kanaatine ulaşabilir. Kişilerin belirli zamanlarda belirli yerlerde bulunulmasının anormal ve normal kabul edilmesinin yanı sıra kişilerin, yaşı, kıyafet ve kıyafeti, herhangi bir soru sorulduğunda veya durdurulduğunda gösterecekleri tepkinin boyutu da kolluktaki şüphenin algılanmasında ve yorumlanmasında kullanılan olgulardır.⁶³

Suç, teorik olarak yasalarda tarif edilmiş olsa da, belirli bir olayın müdahale ve yakalamayı gerektirecek ölçülerde bir yasa ihlali oluşturup oluşturmadığına uygulamada karar verecek olan polisin kendisidir. İlgili yasa ve düzenlemelere ek olarak polisin sokaklarda, vatandaşlarla iç içeyken kazandığı deneyim ve inisiyatif kullanma yeteneği polisin en önemli başvuru

⁶⁰ **KARATEPE**, Şükrü, İdare Hukuku, Anadolu Matbaacılık, İzmir 1988, s.206

⁶¹ **ARSLAN**, Zühtü, Anayasa Teorisi, Seçkin yayınevi, Ankara 2005, s.67.

⁶² **YENİSEY**, 2008(a), s.7

⁶³ **ERYILMAZ**, Mesut Bedri, "Kolluğun yetkileri açısından CMUK ile Yeni CMUK Tasarısının Düşündükleri" Ankara Barosu Dergisi, 2000-1, s.75

ve referans kaynağıdır. Görevli polisin, polis müdahalesini gerektiren durumları anlama ve yorumlama yeteneği "sokak hissi" olarak tarif edilir.⁶⁴

Kolluk hangi tip olayların anormal ve kabul edilemez olarak yorumlanması ve dolayısıyla şüphe uyandırması gerektiği ve hangi tip ve görünüşteki insanların, hangi durumlarda nerelerde bulunmasının anormal ve kabul edilemez olarak algılanması ve dolayısı ile şüpheli olarak yorumlanması gerektiği konusunda tecrübelerine müracaat eder.⁶⁵

Amerika Birleşik Devletleri'nde verilen önemli ceza hukuku mahkeme kararları arasındaki Terry davasında mahkeme, polis memuru makul ölçüler çerçevesinde kendi tecrübeleri ışığı altında, suç fiilinin yapıla geldiğini ve bu fiile ilişkin kişilerin de silahlı ve tehlikeli olacağına dair çıkarımda bulunursa, bu kişileri durdurabilir ve kendini tanıttıktan ve makul sorgulama yaptıktan sonra şüpheleri hala geçmemişse bu kişilerin giysilerini silah bulma amacıyla dikkatli ve belirli sınırlar içinde arayabileceğini kabul etmiştir.⁶⁶

Polis, PVSK'nın 4/A maddesinin 2 nci fıkraya hükmüyle ve Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin "durdurma ve kontrol işlemleri" kenar başlıklı 27 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmünden de hareketle, karşı karşıya kaldığı somut olayda tecrübesine dayanarak, içinde bulunduğu durumdan edindiği izlenime göre, bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek, suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek, hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek veya kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek hususlarında kanaat elde ederse kişileri ve araçları durdurabilir. Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi herhangi bir kararın veya yazılı emrin alınması şartına bağlanmadığına göre polis, içinde bulunduğu somut olayda durumu kendiliğinden değerlendirerek takdir edecek ve aklına ve mantığına göre sayılan bu sebeplerden birinin varlığı hususunda makul bir sebep olduğu kanısına varırsa bu yetkisini kullanabilecektir.

PVSK'nın 4/A maddesinde ifade bulan makul sebep bir bakıma önleyici polis hizmetlerinde durdurma için özel olarak seçilmiş bir kavramdır. Önleme amaçlı durdurma ve aramada, makul şüphenin yerini tehlikenin varlığını ve somutluğunu gösteren makul sebepler almıştır. Bu nedenle

⁶⁴ **GELERİ**, Aytekin, Önleyici Polislik, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003, s.110

⁶⁵ **ERYILMAZ**, 2000, s.75

⁶⁶ **KUNTER / YENİSEY**, 2000, s.51 ve **YENİSEY**, 2008(a), s.6

kolluğun durdurduğu ve aradığı kişinin araştırılan bir suçu işlediği veya suç işlemeye teşebbüs ettiği yönünde faile yöneltilebilecek makul şüphesi var ve olması gerekirken, önleme amaçlı durdurma ve aramada, henüz suç işlenmemiş veya işlenmeye teşebbüs edilmediğinden kolluğun belirli bir kişiye yönelteceği bir şüphe yoktur. Bu nedenle kolluk, suçun işlenmesi tehlikesinin muhtemel bulunduğu bölgede veya yerde herkesi sistematik olarak durdurma ve aramaya tabi tutmaktadır.⁶⁷

Durdurma yetkisi ancak makul bir sebebin varlığı halinde kullanılabilir. PVSK'nın 4/A maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi hükmü gereği "süreklilik arz edecek, fiili durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma işlemi yapılamaz." Dolayısıyla polisin durdurma yetkisini kullanırken ve makul sebebin varlığını takdir ederken kanunda sayılan sınırlar çerçevesinde hareket etmesi ve keyfiyet oluşturacak davranış içerisine girmemesi gerekecektir.

Ceza muhakemesi tedbiri uygulandığında belli bir kişiye belli bir suç nedeniyle yöneltilen bir şüphe söz konusuysa, önleyici tedbirin uygulandığı hallerde belirli bir kişiye yöneltilen bir şüphe söz konusu değildir.⁶⁸ Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için, "umma" derecesinde makul şüphe bulunmalıdır. Kolluk görevlisi, tecrübesine dayanarak, izlediği davranışlarından, o kişinin bir suç işleyeceği veya işlediği hususunda kanaat elde eder veya kişinin silâhlı olduğu ve hâlen tehlike yarattığı kanaatine varırsa kişi durdurulabilir. Makul sebep olmadan yapılacak bir durdurma, fiili durum ve keyfilik oluşturur ki, kanun, açıkça fiili durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma işlemi yapılamayacağını belirtmektedir.⁶⁹

Somut emarelerle desteklenen şüphe bulunmadan, süreklilik arzedecek, fiili durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma ve kontrol işlemi yapılamaz.

3.4. Durdurmanın Süresi

Durdurma işleminin ne kadar sürebileceği, yani makul bir sebeple durdurulan kişinin veya aracın ne kadar süreyle durdurulabileceği PVSK'nın 4/A maddesinin dördüncü fıkrasında, 'Durdurma süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz' şeklinde hüküm altına alınmıştır.

⁶⁷ ERYILMAZ, 2006, 211

⁶⁸ ERYILMAZ, 2003, s.39

⁶⁹ ERYILMAZ, 2008, s.24

Durdurmanın süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz. Sürenin gerekenden fazla tutulması veya süreklilik arz edecek bir niteliğe bürünmesi halinde durdurmanın yakalamaya dönüşme ihtimali ve TCK m.109 anlamında kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakma suçunun işlenmiş olma hali gündeme gelecektir.⁷⁰

Durdurma işleminde süre, kolluğun müdahale ettiği somut olaylara göre değişiklik gösterebileceğinden, genel ve tüm olaylar anlamında net bir zaman dilimlemesi söylemek mümkün değildir. Durdurma, durdurma işleminin yapılaş amacına göre bazen, örneğin hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek amacıyla yapılmış olan bir durdurmada birkaç dakika bazen de, örneğin bir suçun iştirak halinde işlenmesini önlemek veya iştirak halinde bir suç işlendikten sonra kaçan faillerinin yakalanmasını sağlamak amacıyla yapılmış olan bir durdurmada durdurulan ve “öncü” tabir edilen bir aracın arkasından geldiği düşünülen bir başka aracın beklenmesi amacıyla birkaç saat devam edebilecektir.⁷¹

3.5. Durdurma Sonrası Yapılacak İşlemler

PVSK'nın 4/A maddesinin üçüncü fıkrasına göre; '*Polis, durdurduğu kişiye durdurma sebebini bildirir ve durdurma sebebine ilişkin sorular sorabilir; kimliğini veya bulundurulması gerekli diğer belgelerin ibraz edilmesini isteyebilir*'.

Kolluk, durdurduğu kişiye öncelikle durdurma sebebini bildirir. Bu tip bir bildirim, durdurulan kişide oluşacak muhtemel bir direnç veya kızgınlığın ortadan kaldırılması ve ortamın yumuşatılması için önemlidir. Kolluk, daha sonra, durdurma sebebine ilişkin sorular sormalıdır. Kolluğun, herhangi bir soru soracak konumda olmaması ve soru sormadan başka bir işleme geçmesi, durdurmaya keyfi kılacaktır. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinde de belirtildiği gibi, durdurulan kişi kolluğun sorduğu sorulara cevap vermek zorunda değildir. Ancak, durdurulan kişinin cevabı verilmesi gereken net durumlar ve aleyhine maddi deliller varken, kolluk, kişinin susmasından aleyhe sonuçlar çıkararak kimlik sorma ve [yetkili merciden yazılı emir almak şartı ile(o anda nasıl alınacaksa)] arama tedbirine başvurabilir. Aynı şekilde, durdurulan kişinin, durdurmaya esas teşkil eden sorulara tatmin edici cevaplar vermemesi halinde, kolluk, arama yapar veya

⁷⁰ ERYILMAZ, 2008, s.25

⁷¹ ERDAĞ, 2008, s.41

durdurduğu kişinin kimliğini veya kanunen bulundurulması gerekli diğer belgeleri ibraz etmesini isteyebilir.⁷²

PVSK'nın 4/A maddesinin altıncı fıkrasına göre; '*Polis, durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silah veya tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda yeterli şüphenin varlığı halinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik gerekli tedbirleri alabilir. Ancak bu amaçla kişinin üzerindeki elbisenin çıkarılması veya aracın, dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin açılması istenemez.*'

Kolluk, durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silâh veya tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda yeterli şüphenin varlığı halinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik gerekli tedbirleri alabilir. Bu tedbirler daha çok, kolluğun kendisini ve çevreyi bu kişiden kaynaklanacak tehlikelere karşı korumaya ilişkindir. Her ne kadar, adli ve önleme aramaları yönetmeliğine göre durdurulan kişinin üzeri sıvazlama veya yoklama sureti ile aranabilirse de, burada kast edilen bu tedbirler bağlamında kişinin, üzeri ve eşyası aranmaz, üzerindeki elbisesini çıkarması istenemez veya aracın dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin açılması istenemez.⁷³

Durdurma sebebi ile ilgili makul sebebin yerinde çıkması durumunda polis, hakkında yakalama emri çıkartılmış kişiyi tespit etmek gayesiyle kişiyi ve aracı durdurabilir. Şayet durdurulan bu kişinin yakalama emrine konu edilen kişi olduğu anlaşılırsa, durdurulan bu kişinin oradan ayrılmasına izin verilmeyecek, kişi yakalanacak ve üzerinde kendisine, uygulayıcı kolluk görevlilerine ve diğer kişilere zarar verebilecek bir şey bulunabileceği şüphesiyle kontrol edilebilecektir.⁷⁴

Buradaki sorun kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik gerekli tedbirleri alabilir ibaresine ne anlam verileceğidir. Bu çerçevede polis acaba kendisine ve başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik olarak arama yapabilir mi? Bu soruyu söz konusu düzenlemenin ikinci cümlesiyle birlikte değerlendirmek gerekir. Bu düzenlemeye göre yapılamayan, kişinin üzerindeki elbisenin çıkarılması veya aracın dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin açılmasının istenmesidir. O halde bunun dışında kalan aramalar yapılabilir

⁷² ERYILMAZ, 2008, s.25

⁷³ ERYILMAZ, 2008, s.25

⁷⁴ ERDAĞ, s.42-43,

denebilir. Ancak kanımızca söz konusu eylem araştırma faaliyeti niteliğini aşmamalı, arama boyutuna ulaşmamalıdır. Aksi halde arama tedbirinin ayrıca düzenlenmesinin ve bunun için ayrı bir hüküm getirilmesinin anlamı kalmamaktadır.⁷⁵

Önleme aramasında, arama yapılabilirken; durdurma sonrasında kontrol yapılabilir, ancak arama yapılamaz.⁷⁶

Yine aynı maddenin 6. fıkrası kapsamında ve hem meşru müdafaa hem de görevin yerine getirilmesi hukuka uygunluk sebepleri dairesinde kolluk, kişilerin üstlerini kontrol ederek silah vb. tehlikeli malzemelerden arındırmaktadır. "... Sıvazlayarak silah kontrolü yapma arama sayılmadığından, bu işlem yapılabilir. Sadece kişinin üzerinde silah bulunup bulunmadığı ile sınırlıdır"⁷⁷.

Durdurulan kişiye, durdurma sebebinin oluşmasına veya şüpheye yol açan davranışları hakkında sorular sorulabilir. Durdurulan kişi üzerinde giysilerinden herhangi biri çıkarılmadan "yoklama biçiminde bir kontrol" yapılır. Yoklama suretiyle silah denetimi; yakalama yetkisinin doğduğu durumlarda öncelikle kolluğun kendi güvenliği için, durdurma yetkisinin doğduğu durumlarda ise, yeterli şüphenin varlığı üzerine yapılabilir.⁷⁸

Kolluk, kişi ve araçları keyfiliğe varmadan, durdurma için zorunlu olan süreden fazla olmaksızın ve başlangıçta durdurma sebebinin bildirmeye iş başlayacak, üniformalı bile olsa kimliği ile beraber kendisini tanıtır, durdurulan kişilere sorular sorabilecektir. Ayrıca Kolluk, kimliğini sorduğu her kişiye değil, yalnızca bu amaçla beklettiği, tuttuğu kişilere talebi olması halinde bir belge tanzim edecektir.⁷⁹

⁷⁵ **ÖZBEK**, Veli Özer, "Önleme Araması", MUYEP Tebliğleri, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın No: 43, Ankara, 2008, s.69

⁷⁶ **YENİSEY** vd., Suça Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım Eğitici El Kitabı, Ankara 2010, s.26

⁷⁷ **YENİSEY**, Feridun, "Yakalama, Muhafaza Altına Alma ve Gözaltına Alma", MUYEP Tebliğleri, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın No: 43, Ankara, 2008(b), s. 134.

⁷⁸ **YENİSEY**, 2008(b), s.134.

⁷⁹ **ERDAĞ**, 2008, s.41-42, **ERYILMAZ**, 2003, s.174

SONUÇ

İnsanların hak ve özgürlüklerini korumakla görevli olmakla birlikte, bazen insan haklarını çiğnemekle de itham edilen polislerin görev ve yetkilerinin geniş kapsamlı, çok boyutlu ve bir o kadar da zor ve çetrefilli olduğunu yapmış olduğumuz bu çalışma bizlere göstermiştir.

Kolluk olarak polisin “durdurma” yetkisinin 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu’nun 02.06.2007 tarihli ve 5681 sayılı Kanunun birinci maddesiyle değiştirilmiş bulunan 4/A maddesi hükmüyle düzenlendiği ve bu konudaki tek kanuni düzenleme olduğu görülmüştür. Buna göre; polisin durdurma yetkisini kullanabilmesi için her hangi bir karara veya yazılı emre ihtiyacı bulunmamaktadır. Polis kendisine tanınan bu yetkiyi 4/A maddesinin ikinci fıkrası hükmünde öngörülmüş bulunan “makul bir sebebin bulunması” ön şartıyla 4/A maddesinin birinci fıkrası hükmünde belirlenen dört durdurma nedeninden birinin varlığı halinde herhangi bir karar veya yazılı emrin alınmasına gerek olmadan kullanabilecektir. Yani polis PVSK 4/A maddesi çerçevesinde şartlar oluştuğunda bu yetkisini kendiliğinden kullanabilecek ve böylece de görevini yapabilecektir.

İçerisinde yer aldığı PVSK’dan da anlaşılacağı gibi durdurma, bir ceza muhakemesi tedbiri olmayıp, bir önleyici kolluk tedbiri olarak düzenlenmiştir ki, bu yetki kullanılırken arada herhangi bir adli makam sayılmamıştır.

Polisin durdurma yetkisini kullanabilmesinin ön şartı makul sebeptir. Bu çerçevede PVSK’nın 4/A maddesi hükmüyle polise tanınmış bulunan durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için polisin aynı maddenin ikinci fıkrası hükmü gereği tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanan makul bir sebebinin bulunması gerekir. Makul sebep ise akla ve mantığa uygun sebep demektir. Polis, PVSK’nın 4/A maddesinin birinci fıkrası hükmüyle birlikte Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği’nin “Durdurma ve kontrol işlemleri” kenar başlıklı 27 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmünden de hareketle, somut olayda tecrübesine dayanarak, içinde bulunduğu durumdan ve somut olayda edindiği izlenimden, bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek, suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek, hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek veya kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek hususlarında kanaat elde ederse kişileri ve araçları durdurabilir. Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi herhangi bir kararın veya yazılı emrin alınması şartına bağlanmadığına göre polis, içinde bulunduğu

somut olayda durumu kendiliğinden değerlendirerek takdir edecek, makul sebep çerçevesinde aklına ve mantığına göre sayılan bu sebeplerden birinin varlığı hususunda makul bir şüpheye ulaşırsa bu yetkisini kullanabilecektir.

Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi ancak ve sadece makul bir sebebin varlığına bağlı olduğundan Kanun'un 4/A maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi hükmü gereği "süreklilik arz edecek, fiilî durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma işlemi yapılamaz".

PVSK, kişileri ve araçları durdurma hususunda makul bir kuşkuya ulaşmış polisin hangi nedenlere dayanarak bu yetkisini kullanabileceği hususunu 4/A maddesinin birinci fıkrası hükmünde dört grup halinde düzenleyerek sınırlandırmıştır.

Buna göre polis, kişileri ve araçları;

- a) Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek,
- b) Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek,
- c) Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek ve
- ç) Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek amacıyla durdurabilir.

Herhangi bir somut olayda kanunda sayılan bu dört sebebin bir arada bulunması gerekmemektedir. Bu sebeplerden sadece birinin varlığı halinde polis durdurma yetkisini kullanabilecektir. Durdurma işleminin süresi, yani makul bir sebeple durdurulan kişi veya aracın ne kadar süreyle durdurulabileceği 4/A maddesinin dördüncü fıkrasında hüküm altına alınmıştır.

Buna göre durdurma süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz. Bu sürenin ne kadar olabileceği uygulamada somut olaylara göre değişiklik gösterebileceğinden, genel ve tüm olaylar anlamında genel geçer bir standart süre şeklinde bir sınırlamaya tabi tutulması mümkün değildir. Durdurmanın süresi de somut olay bağlamında durdurma sebebine esas teşkil eden sebebin ve olayın durumuna göre olayla karşı karşıya kalan polisçe keyfiliğe kaçmayacak şekilde belirlenecek ve durdurmaya esas teşkil eden sebebin ortadan kalkmasıyla da durdurma işlemi sona erecektir.

Durdurma aynı zamanda doğal olarak kişilerin seyahat özgürlüğüne de sınırlama getirmektedir. Bu nedenle polisin yaptığı durdurma işleminde kişilerin özgürlüğü e belli bir süre kısıtlanmış olmaktadır. Durdurma ve

devamındaki süre kolluğun durdurma nedenine göre değişebilecektir. Durdurma, durdurma işleminin yapılış amacına göre bazen birkaç dakika bazen de, birkaç saat devam edebilecektir. Normal şartlarda birkaç dakikada bitirilebilecek bir işlem için yapılmış olan bir durdurma, birkaç saat devam ettirilemeyecektir. Bütün polisiye işlemlerde olduğu gibi kanunda belirtilen şartlar dahilinde amaca uygun durdurma işlemi yapılırken durdurma süresi de amacın gerçekleşmesine paralel bir süre olmalıdır. Burada polise verilen takdir yetkisi sınırsız ve keyfi bir takdir yetkisi olmayıp kanunlar çerçevesinde kullanılabilir bir yetkidir.

Kanunun 4/A maddesinin üçüncü fıkrası hükmü gereği polis, durdurduğu kişiye öncelikle durdurma sebebini bildirir. Bu bildirim zorunludur. Polis, üniformalı değilse mutlaka kimliğini göstermelidir. Kimlik gösterme konusunda Kanun, üniformalı veya sivil diye bir ayırım yapmamıştır. Hatta madde hükmünde açıkça belirtilmemiş olmasına rağmen üniformalı bile olsa, polis olduğunu söyleyerek kendini tanıtmayı ve polis kimliğini göstermesi daha uygun olacaktır. Bunun üzerine polis, gerekli görürse durdurduğu kişiye durdurma sebebine ilişkin sorular sorup, durdurduğu kişiden kimliğini veya bulundurulması gerekli diğer belgelerin ibraz edilmesini de isteyebilir.

Makul bir sebebe dayanarak yapılan durdurma işleminin sona ermesi konusu her bir somut olay çerçevesinde değişik ihtimallere göre değerlendirilmelidir. Durdurmaya esas teşkil eden makul sebebin yersiz çıkması durumunda, durdurma sebebi ortadan kalktığı için PVSK'nın 4/A maddesinin beşinci fıkrası hükmü gereği durdurulan kişilerin veya araçların ayrılmasına izin verilir.

Durdurmaya esas teşkil eden makul sebebin yerinde çıkması durumunda, örneğin hakkında yakalama emri olan bir kişinin tespiti amacıyla yapılan durdurma işleminde durdurulan kişinin aranan kişi olduğu anlaşıldığında, durdurulan kişinin ayrılmasına izin verilmeyecek ve bu kişi hakkında, durdurmanın yapılış amacına uygun işlem yapılacaktır.

Durdurmaya esas teşkil eden makul sebebin dışında başlangıçta öngörülmemiş bir durumun varlığı halinde ise, örneğin durdurulan kişinin üzerinde veya aracında silah veya tehlike oluşturan başka bir eşyanın bulunduğu hususunda makul ve yeterli şüphe bulunmasında makul sebep yerinde çıkmış ve gerekli tedbirlerin alınması zorunluluğu oluşmuş demektir.

Buna göre PVSK'nın 4/A maddesinin altıncı fıkrası gereği polis, durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silah veya tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda makul ve yeterli şüphenin varlığı halinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik

gerekli bütün tedbirleri almakla yetkili ve görevlidir. Yine aynı madde hükmü gereğince bu amaçla kişinin üzerindeki elbisenin çıkarılması veya aracın, dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin açılması istenemez. Yasama organının PVSK'nın 4/A maddesinin altıncı fıkrasını düzenlerken güttüğü amaç yukarıda sayılan bir durumla karşılaşan polisin kendisine veya başkalarına zarar verilmesi ihtimalini önleyecek tedbirleri almasına imkan sağlamak içindir. Böyle bir durumla karşılaşan polis suç ve suçluyla mücadele çerçevesinde ancak mevzuata uygun tüm tedbirleri almakla yetkili ve görevlidir.

PVSK'da 2007 değişikliği ile 'Durdurma ve kimlik sorma' kenar başlığı altında düzenlenen 4/A maddesindeki hükümler, aslında bu konuda uygulamada ciddi değişikliklere sebebiyet verecek yetkiler değildir. PVSK'daki diğer 2007 değişiklikleri ile birlikte 4/A maddesindeki düzenlemelerin asıl amacı, CMK'daki değişiklikler ile birlikte polisin, kendi gözüyle emniyet ve asayiş sağlamada ve suçu önlemede elinden alındığını düşündüğü bazı yetkiler konusunda kamuoyunu, yetkilileri ve basını etkilemesi sonucu oluşturduğu baskı neticesinde özellikle önleyici görevler alanı olmak üzere bazı konularda biraz olsun rahatlatılarak yetkilerinin açıklığa kavuşturulmasıdır. Bu değişiklikler ile birlikte polis nazarında suçu önleme ve suçluyla mücadele gibi güvenlik konularında meydana geldiği düşünülen bazı yetki karmaşasına açıklık getirilmesi ve tereddütlerin giderilmesi de amaçlanmıştır. Polis camiasında değişiklikler sonrasında günümüze kadar oluşan fikir ve görüşler çerçevesinde değişikliklerin olumlu karşılanmasına bakılırsa amacına ulaştığı söylenebilir. Bununla birlikte kolluk mevzuatı ve buna paralel yapılacak uygulamalar, insan hakları mevzuatının temel prensipleriyle uyum içinde ve polisiye hizmetlerin hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlarken, kanunlar çerçevesinde yapılan polis uygulamalarının da polisi toplumun, devletin ve adli sistemin bir parçası olarak bütünleştirmeye katkı sağlamalıdır.

2007 değişikliğinden önce polisin kimlik sorma yetkisi, mevcut PVSK'nın 17. maddesinde bulunmasına rağmen durdurma konusundaki yetki düzenlemesi sadece Adli ve Önleme Aramaları yönetmeliğinde bulunuyordu. Polisin kimlik sorma yetkisi açısından bu düzenleme yeni olmamasına karşın, durdurma yetkisi ilk defa gerçek manada yasal alt yapıya kavuşmuştur.

Hukuk devletinin evrensel temel niteliklerinden olan temel hak ve özgürlüklerin Anayasal güvence altına alınmasından ve Anayasada geçen bu hakların sadece kanunla sınırlanabileceği yine Anayasa hükmü ile belirtildiğinden polisin durdurma yetkisinin kanunla düzenlenmesi

Anayasaya uyum açısından da hukuk devleti ilkelerine uygun, yerinde bir düzenleme olmuştur.

Kanun metninden de anlaşılacağı üzere polisin durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silah vb. tehlike oluşturan bir suç eşyası bulunduğu hususunda yeterli şüphesi olsa bile kendisine ve başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla gerekli tedbirlerin alınabileceği de söylenmesine rağmen durdurduğu kişiyi doğrudan arayacağı konusunda açıkça “arama” kelimesi kullanılmadığından net bir düzenleme yoktur. Bunun nedeni de Anayasa hükmü gereği, kanunla yetkili kılınmış merciiin yazılı emri olmadan, aramanın yasaklanmasıdır.

Yasa koyucu tarafından polis, durdurma yetkisini kullanırken tecrübesi ve içinde bulunduğu durumdan edindiği izlenime dayanan makul bir sebebin varlığının tespiti ve devamında gerekli tedbirlerin alınması konusunda yetkili kılınmıştır.

Polis tecrübesine ve polisin olaydan edindiği izlenimine güvenen yasa koyucu, durdurma yetkisinin hangi durumlarda kullanılacağını sayma yolu ile belirtmiştir. Bunun devamı olarak nasıl ki, ‘Önleme araması’ kenar başlıklı PVSK’nın 9. maddesinde önleme aramasını kolaylaştırmak için ‘spor karşılaşması, miting, konser, festival, toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlendiği veya aniden toplulukların oluştuğu hallerde gecikmesinde sakınca bulunan hal var sayıldığı’ hüküm altına alınmış, aynı şekilde ayrıntılı ve net bir düzenleme ile durdurma sonrası oluşacak tehlikeli durumu çözmek açısından da diğer demokratik ülkelerde olduğu gibi polisin görev yapmasını ve kaçamak oluşturmasını önlemek bakımından yasal düzenleme yapılmalıdır. Böyle bir düzenleme polisin durdurma sonrası oluşacak tehlikeli durumlarda konuyu çözerken olmayan bir yetkiyi kullanmasını ve buna hukuki kılıf bulmasını önleyecektir. Net ve açık olmayan hukuki düzenlemeler polisin kullanmadığı ve/veya kullanamadığı yetkiler olarak yazılı metinlerde kalmaktadır. Bu gibi durumlar polisi olduğu kadar vatandaş da zor durumda bırakmaktadır. Geçmişteki bazı uygulamalarından dolayı sabıkalı olan ve yapmış olduğu faaliyet alanı itibarıyla vatandaşların temel hak ve özgürlükleriyle ilgili görev yapan polisin görev ve yetkilerinin herhangi bir şüpheye mahal vermeyecek şekilde düzenlenmesi yasal metinlerin uygulanabilir olmasını da beraberinde getirecektir.

PVSK’nın 4/A maddesinin birinci fıkraya hükmüne göre, kabahatin işlenmesini önlemek için durdurma ve kimlik sorma yetkisi yeni bir yetki olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda kabahatleri önlemek için polisin kişileri durdurup önleme amaçlı kimlik sorabilmesi yerinde bir düzenleme olmuştur. Ancak kanunla polise verilen durdurma ve kimlik sorma yetkisi,

beraberinde kimlik bilgilerini kaydetme yetkisini vermemektedir. Kanunla verilen yetki sadece kimlik sorma ile sınırlıdır. Kullanılan kimlik sorma yetkisinin devamında kimlik bilgilerinin kaydedilmesi suç işleme niyetinde olanları caydırma açısından etkili olacak bir düzenleme olurdu.

Kanun metnine göre kısaca polis, bir suçu veya kabahati önlemek, işlenmiş bir suçun failine bulmak yada hakkında zorla getirme kararı verilmiş kişilere ulaşmak için kişileri ve araçları durdurabilir ve kimlik sorabilir. Polisin bu yetkisini kullanılabilmesi için kanuna göre polis tecrübesine ve içinde bulunduğu durumdan edindiği izlenime göre makul bir sebebinin olması ön şarttır. Kanunda bahsi geçen tecrübe, her polise göre değişen bir durum olmayıp polislik standartları çerçevesinde geçmişten günümüze oluşmuş olan ortak tecrübedir. Tecrübe zamanla kazanılan bir yaşantı ürünüdür. Polis ne kadar çok olayla karşılaşır ve bunları en kısa sürede mevzuata uygun olarak çözerse o kadar çok tecrübe kazanır. Yeni mezun polislerin veya herhangi bir birime yeni atanmış polislerin tecrübe kazanmaları zamanla olacaktır. Dolayısıyla kanun metninde yer alan polis tecrübesi ve edinilecek izlenim polisten polise değişecektir. Burada yer alan tecrübe kriteri subjektif bir kriter olarak görülmektedir. Bunun yerine daha objektif ve yoruma açık olmayan ölçütler getirilebilir. Şu da unutulmamalıdır ki polis, yaptığı iş itibarıyla toplumun her kesimi tarafında mutlak memnuniyetle karşılanmaz. Buna rağmen suçla mücadele için polise verilen yetkilerde mutlaka denge ve ölçülülük ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır. Durdurmanın temel amacı, önleyici polis hizmetleri kapsamında bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek veya bir suç işlenmişse şüphelileri ve suç delillerini bulmaktır. Özgürlük-güvenlik dengesi çerçevesinde bir hukuk devletinde, temel hak ve hürriyetler suç ve suçluyla mücadelede bir engel olarak görülemeyeceği gibi kişilere de istediği gibi kamu düzenini bozma ve suç işleme özgürlüğü verdiği manasına gelmemektedir.

'Durdurma süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz' hükmü gereğince sürenin gerekenden fazla tutulması veya süreklilik arz edecek şekilde keyfi olarak kullanılması durdurmanın yakalamaya dönüşme ihtimali sonucunu doğuracaktır. Polisin makul bir sebebe dayanarak yapması gereken durdurma işlemi, potansiyel suçluluk yaklaşımıyla herhangi bir suç şüphesi söz konusu değilken yapılan rutin bir uygulamaya dönüşmemelidir. Böyle bir durumda durdurma, arama ve yakalama gibi, polisin kişi özgürlüğüne ve seyahat hürriyetine müdahalenin bir aracı olarak kullanılabilen argüman haline gelir ki, bu da yasanın ve temel hak ve hürriyetlerin ruhuna tamamen aykırı bir durum oluşturur.

Kimlik sorma ve kimlik tespit etme ve bunları yapabilmek için de durdurma işlemleri, polis hizmetlerinin esasını teşkil ettiğinden, suç ve suçlularla mücadelede önemli bir uygulama olarak görülmektedir.

Polisin, “suç işlenmesini önlemek” veya “işlenmiş suçların faillerini bulmak” amacıyla kişileri ve araçları durdurması ile kişilere kimlik ve çeşitli sorular sormasının yasal dayanağı PVSK’nın 4/A maddesidir. Bununla birlikte kimlik sorma konusunda polisin rastgele değil, tecrübelerine dayanarak, araştırma veya ihbar neticesinde belli yer ve kişiler üzerinde makul bir sebebin oluşması halinde keyfiliğe kaçmadan bu yetkisini kullanması gerekir. Ayrıca, kimlik sormadan önce polisin kimliğini ilgili kişiye göstermesi de gereklidir. Her ne kadar uygulamada polisin kendi kimliğini göstermeden işlem yaptığı vaki olsa da özellikle sivil olarak görev yapan polislerin kesinlikle kimliklerini göstermeleri gerekmektedir. Kanunda resmi ve sivil ayrımı yapılmamıştır. Dolayısıyla kanunda geçen hüküm görev yapan bütün polislerin öncelikle kendi kimliklerini göstermeyi zorunlu kılmaktadır. Ancak yine de uygulamada tereddütler yaşandığı da bir gerçektir. Bazı hususları açıkça düzenleyen kanun koyucu bu ve benzeri oluşabilecek tereddütleri de göz önünde bulundurmalıdır. Suç ve suçluyla mücadelede polise değişik görev ve yetkiler verilmesi zorunlu ve bir o kadar da gayet doğaldır. Ancak görevi gereği polise verilen yetkiler orantılı olması gerekirken aynı zamanda kullanması zorunlu, kullanılabilmeye müsait ve kağıt üzerinde kalmayan yetkiler olmalıdır. Bu bağlamda kanun hükümleri polise verilen yetkileri düzenlerken açık, net ve anlaşılabilir olmalıdır.

İnsanların, kamu hizmeti sunan görevlilerden özellikle de halkla her zaman iç içe olan polislerden beklentisi nezaket ve saygı kuralları çerçevesinde kendilerine davranılmasıdır. Sorunları yasal çerçevede çözüme kavuşmasa bile ‘tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır’ atasözünde olduğu gibi polisin kendisine başvuran insanlara konuyu açıklaması ve yol göstermesi her zaman için en doğru yoldur ve insanlar sorunlarına çözüm bulmasalar dahi bu durumdan hoşnut olarak ayrılabilirler. Dolayısıyla polis durdurma yetkisini kullanırken de dilini her zaman doğru ve güzel kullanmalı ve nezaket kurallarından ödün vermemelidir. Çünkü polisin görevini yaparken olumsuz manada en çok eleştiri aldığı veya en çok takdir topladığı hususlardan birisi ve belki de en önemlisi sözlerinde saklıdır.

Yunus Emre’nin

“Sözü bilen kişinin, yüzünü ak ede bir söz

Sözü pişirip diyenin işini sağ ede bir söz

Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı

Söz ola ağulu aş, yağ ile bal ede bir söz

Dizelerinde de ifade edildiği gibi bir olayın anlatılışı ve bunun sözlere dökülmesinin yol ve yöntemi farklı sonuçlar doğurabilmektedir.

Söz, ölçülü, yumuşak ve nezaket kuralları ile adaba uygun bir üslupla söylendiği zaman anlam kazanır. Söz, ölçsüz, manasız ve muhatabı kırıcı olduğunda ise, faydadan çok zarar getirir. Kırıcı, kaba ve amacını aşan sözler Devlete ve polise karşı kin, nefret ve düşmanlığa sebebiyet verir.

Sesi yükseltmeden, muhatabı incitmeden, en uygun bir şekilde söylendiğinde, söz fayda verir. Muhatabı etkilemenin, ikna etmenin en güzel biçimi, hitap ederken, sözü mantıklı ve edep kuralları çerçevesinde söylemektir.

Anlatılacak ve sorulacak bir konuyu adabına uygun bir tarzda anlatmak, mesajı iletmenin ve başarmanın önemli bir unsurudur. Öfkeli ve sinirli bir halde söz söylemek, muhatabın uzaklaşmasına ve düşmanlığının artmasına neden olur.

Polisin vatandaşla karşılaştığı ilk an durdurma esnasında gerçekleşmektedir. Onun için de ilk imaj çok önemlidir. Eğer bu durumda polis uzlaşma ile olayı tatlıya bağlayamazsa kriz ortamına davetiye çıkarmış olur. Daha da ileri gidilirse saldırı başlar. Tüm bunları önlemenin yolu polisin her davranışında olduğu gibi durdurma yetkisini kullanırken de saygı kuralları içerisinde hareket etmesidir. Polis her türlü yetkisini kullanırken üslubuna, jest ve mimiklerine dikkat ederken aynı zamanda kanunların kendisine vermiş olduğu yetkiler çerçevesinde, yetkilerini tam manasıyla kullanabilmeli ve mesleğin gerektirdiği saygınlığı zedeleyici acziyet içinde de olmamalıdır. Kanunların kendisine verdiği yetkileri kamu vicdanını rahatlatarak mahiyette kullanırken polislik mesleğini de sakil duruma düşürmemelidir.

Bu çalışmanın konusu polisin durdurma yetkisinin hukukî boyutuyla sınırlı olduğu için durdurma yapılırken uyulacak hususlara değinilmemiştir. Polisin durdurma yetkisini kullanırken uyması gereken fiziksel şartlar ve alması gereken polisiye tedbirler ayrı bir çalışmanın konusudur. Ancak şu husus belirtilmelidir ki, polis diğer yetkilerini kullanırken olduğu gibi durdurma yetkisini kullanırken de öncelikle kendi güvenliğini güvenceye almalı ve alınması gereken tedbirler konusunda azami dikkatli olmalıdır. Gerek araç, gerekse kişi durdurmalarında, tehlikenin nereden geleceği belli olmadığından polis her türlü ihtimali göz önünde bulundurmalı ve ona göre gerekli önlemleri almalıdır. Ayrıca durdurma yetkisini kullanan bir polisin veya polis ekibinin hangi durumlarda ne gibi önlemler alacağı alternatifli

olarak ve uygulamalı bir eğitimle meleke haline gelecek şekilde öğretilmelidir.

KAYNAKÇA

ALTIPARMAK, Kerem; **AYTAÇ**, Ahmet Murat; **KARAHANOGULLARI**, Onur; **HANÇER**, Türkan ve **AYDIN**, Devrim, , “Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda Değişiklik: Durdurma-Kimlik Sorma-Arama, Parmak İzi Alınması, Silah Kullanma”, Hukuk ve Adalet, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi, Sayı 11, Ankara 2007.

(<http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/karahan/makale/pvsk.htm>;
Erişim Tarihi: 21.05.2011)

ARSLAN, Zühtü, Anayasa Teorisi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005

AVCI, Mustafa, “Önleme Amaçlı Özgürlük Kısıtlamaları”, MUYEP Tebliğleri, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, yayın No:43, Ankara 2008

AYDIN, Ahmet Hamdi, Türk Kamu Yönetimi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009

ÇOR, Yaşar, “Polisin Durdurma ve Arama Yetkilerinin Sınırı”, Polis Dergisi, Sayı 34, EGM Yayını, Ankara, 2003.

EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Kurs Notları

EGM, (2006a) Demokratik Toplumda Polis (Orijinal adı: La Police Dans Une Societe Democratique. Fransızca 1. Baskı:2000. Avrupa Konseyi Polis ve İnsan Hakları Çalışma Grubu) Çeviri: Mustafa ULUSU ve Tanık GÜLCÜ, EGM Yayın No:405, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı yayını No: 251, Ankara 2006, s.10-15.

EGM, (2006b), Suçun Önlenmesinde Polisin Rolü Polis (Orijinal adı: The Role of the Police in Crime Prevention. İngilizce 1. Baskı:2002) Çeviri: Tanık Ziyad GÜLCÜ, EGM Yayın No:412, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı yayını No: 253, Ankara 2006, s.21.

ERDAĞ, Ali İhsan, ‘Kolluğun Durdurma Yetkisi ve Durdurma Üzerine Yapılabilecek İşlemler’ , MUYEP Tebliğleri, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, yayın No:43, Ankara 2008

ERYILMAZ, Mesut Bedri, "Kolluğun yetkileri açısından CMUK ile Yeni CMUK Tasarısının Düşündürdükleri" Ankara Barosu Dergisi, 2000-1

ERYILMAZ, Mesut Bedri, Türk ve İngiliz Hukukunda ve Uygulamasında Durdurma ve Arama, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003

ERYILMAZ, Mesut Bedri, “Önleme Araması ve Uygulamada Karşılaşılan Problemler”,TCK-CMK-Kabahatler Kanunu ve İlgili Yönetmeliklerin Uygulamalarının Değerlendirilmesi Semineri Tebliği, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın No:33, Ankara 2006

ERYILMAZ, Mesut Bedri, ‘5681 Sayılı Kanun ile PVSK’daki Değişiklikler Sonrası Oluşan Yeni Durum; Bir Adım İleri, İki Adım Geri’, MUYEP Tebliği, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, yayın No:43, Ankara 2008

GELERİ, Aytekin, Önleyici Polislik, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003.

GÜNDOĞAN Kadir / **KOÇ** Cihan / **ÖZBUDAK** Coşkun, Kolluk Hukuku, Ankara 2007

KARAGÖZ, Ahmet, Özel Güvenlik Hukuku, Ulus Basım Yayın, İstanbul 2006

KARATEPE, Şükrü, İdare Hukuku, Anadolu Matbaacılık, İzmir 1988

KIRATLI, Metin, Koruyucu İdari Hizmetler, TODAİE Yayını:135 Ankara 1973

KUNTER, Nurullah / **YENİSEY**, Feridun, Arama, Elkoyma ve İletişimin dinlenmesi, Beta Yayınları, İstanbul 2000

ÖZBEK, Veli Özer, “Önleme Araması”, MUYEP Tebliği, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, yayın No:43, Ankara 2008

RECASENS I BRUNET, Amedeu, “Polis Güçlerinin Kontrolü”, Demokratik Toplumda Polis Yetki ve Sorumlulukları (Orijinal Adı: Police Powers and Accountability in a Democratic Society. Avrupa Konseyi Suç Sorunları Komitesi. İngilizce 1. Baskı:2000) Çeviri: Zeliha YILDIZ, , EGM Yayın No: 424, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı yayın No: 255, Ankara 2007, s.16-17.

SEVİNDİK, Mürsel, Polis Savunma Taktikleri Teori ve Pratik, Detamat Tanıtım Tasarım Matbaacılık, 4. Baskı, Ankara 2009, s.79.

SOKULU-AKINCI, Füsün, "Polis-Halk İlişkiler" İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1991 Cilt: LIII, Sayı: 1-4, s.91-100, İstanbul 1991

SÖNMEZ, Nevzat, Polisin Görev ve Yetkileri, Polis Akademisi Başkanlığı yayınları, Cem Web-Ofset, Ankara 2009

WÜRTENBERGER Thomas, Tehlike Kavramı ve Alman Uygulaması Ekseninde Kolluk Hukuku, (Tercüme eden ve Yorumlayan YENİSEY, Feridun), EGM Asayiş Dairesi Başkanlığı Yayını, 2008

YENİSEY, Feridun, “Arama ve El Koyma: Önleme Aramaları ve Uygulamadaki Sorunlar”, TCK-CMK-Kabahatler Kanunu ve İlgili Yönetmeliklerin Uygulamalarının Değerlendirilmesi Semineri Tebliğleri, EGM- Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın No:33, Ankara 2006

YENİSEY, Feridun, “Faili tekrar tanımaya yarayan önleme ve koruma tedbirleri: Durdurma, Kimlik Sorma, Kimlik Tespiti, Parmak İzi Alma, Fotoğraf Çekme ve Fizik Kimliğin Tespiti”, MUYEP Tebliğleri, EGM-Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, yayın No:43, Ankara 2008(a)

YENİSEY, Feridun, “Yakalama, Muhafaza Altına Alma ve Gözaltına Alma”, MUYEP Tebliğleri, EGM Yayını, Ankara, 2008(b)

YENİSEY, Feridun; TÜYSÜZ, Ahmet; KOÇYILDIRIM, Gökten; GÜVEN, İrfan; FIRAT, Melek Salih; KARAKAYA, Naim; ACAR, Necla; ZİYALAR Neylan; EJDEROĞLU, Özlem ve AKÇO BİLEN, Seda, Suça Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım Eğitici El Kitabı, Ankara 2010.

ZEYBEK, Cengiz, “PVSK Değişiklikleri ve Önleyici Polislik”, Türk İdare Dergisi, Haziran 2007.

